

MIROVINSKI SUSTAV U REPUBLICI HRVATSKOJ I USPOREDBA S ODABRANIM ZEMLJAMA EUROPSKE UNIJE

Kubik, Monika

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj
Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:911524>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-26**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of
Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Diplomski studij *Financijski menadžment*

Monika Kubik

**MIROVINSKI SUSTAV U REPUBLICI HRVATSKOJ I
USPOREDBA S ODABRANIM ZEMLJAMA EUROPSKE
UNIJE**

Diplomski rad

Osijek, 2022.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Diplomski studij *Financijski menadžment*

Monika Kubik

**MIROVINSKI SUSTAV U REPUBLICI HRVATSKOJ I
USPOREDBA S ODABRANIM ZEMLJAMA EUROPSKE
UNIJE**

Diplomski rad

Kolegij: Financijsko posredništvo

JMBAG: 0283028348

e-mail: mkubik@efos.hr

Mentor: prof. dr. sc. Dubravka Pekanov

Komentor: dr. sc. Ana Zrnić

Osijek, 2022.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Faculty of Economics in Osijek

Graduate Study *Financial Management*

Monika Kubik

**PENSION SYSTEM IN THE REPUBLIC OF CROATIA AND
COMPARISON WITH SELECTED EUROPEAN UNION
COUNTRIES**

Graduate paper

Osijek, 2022.

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski (navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Monika Kubik

JMBAG: 0283028348

OIB: 07532682497

e-mail za kontakt: monika.kubik.20@gmail.com

Naziv studija: Sveučilišni diplomski studij (Financijski menadžment)

Naslov rada: Mirovinski sustav u Republici Hrvatskoj i usporedba s odabranim zemljama

Europske unije

Mentor/mentorica diplomskog rada: prof. dr. sc. Dubravka Pekanov

U Osijeku, 2022. godine

Potpis

Mirovinski sustav u Republici Hrvatskoj i usporedba s odabranim zemljama Europske unije

SAŽETAK

Mirovinski sustav djeluje tako da osoba tijekom svog radnog vijeka plaća doprinose iz plaće i na plaću. Cilj mirovinskog sustava je nadilaženje socijalnih razlika, odnosno postizanje socijalne solidarnosti među stanovništvom što ga čini važnim sustavom svake države. U ovom radu prikazan je mirovinski sustav Republike Hrvatske. Mirovinski se sustav Republike Hrvatske sastoji od tri stupa, gdje prvi i drugi stup predstavljaju obvezno mirovinsko osiguranje, dok u okviru trećeg stupa građanima se omogućava štednja te on predstavlja dobrovoljno mirovinsko osiguranje. Prije detaljnijeg opisivanja mirovinskih stupova prikazana je povijest mirovinskog sustava s naglaskom na mirovinske reforme. Osoba u radnom odnosu ima pravo izabrati obvezni mirovinski fond u kojemu izdvaja novčana sredstva te unutar fonda izabire kategoriju koja nosi određene rizike i prinose. Kako bi mirovinski sustav mogao funkcionirati tu su institucije koje su zadužene za uspješan rad mirovinskog sustava. Za istraživački dio rada odabrane su četiri zemlje Europske unije: Njemačka i Irska kao razvijene zemlje te Grčka i Rumunjska kao manje razvijene zemlje. Kriterij razvijenosti koji se koristio za podjelu u ovom radu je bruto domaći proizvod po stanovniku. Na temelju tih zemalja i Republike Hrvatske prikazana je usporedba mirovinskih fondova. U usporedbi su prikazane regulacije investicija za svaku navedenu državu, raspored portfelja ulaganja mirovinskih sustava, statistika mirovinskih fondova, broj i imovina mirovinskih fondova, broj članova i korisnika mirovinskih fondova i raspodjela imovine. Iz usporedbe se uočava kako su mirovinski sustavi odabranih zemalja i Republike Hrvatske sličnih karakteristika, svaka zemlja ima drugačiji portfelj ulaganja mirovinskih fondova, no postotci su kod nekih zemalja slični.

Ključne riječi: mirovinski sustav, mirovinski fondovi, raspodjela imovine mirovinskih fondova

Pension system in the Republic of Croatia and comparison with selected European union countries

ABSTRACT

The way the pension system works is that a person pays contributions from and on his salary during his working life. The aim of the pension system is to overcome social differences and strengthen social solidarity among the population. Therefore, it is an integral part of the system of any country. In this paper, the pension system of the Republic of Croatia is presented. The pension system consists of three pillars - the first and second pillars represent the mandatory pension insurance, and the third pillar offers citizens the opportunity to save, i.e. it is a voluntary pension insurance. Before describing the pillars of the pension system in more detail, the history of the pension system is presented with emphasis on pension reforms. An employed person has the right to choose a mandatory pension fund to pay into. He or she designates a category within the fund that is associated with certain risks and returns. Certain institutions are responsible for the successful functioning of the pension system. For the research part of the paper, four countries of the European Union were selected - Germany and Ireland as developed countries and Greece and Romania as less developed countries. Gross domestic product per capita is used as a development criterion for classification in this study. Based on these countries and the Republic of Croatia, a comparison of pension funds is made. The comparison shows the investment rules for each country, the distribution of the investment portfolio of the pension systems, the pension fund statistics, the number and assets of the pension funds, the number of members and beneficiaries of the pension funds, and the distribution of assets. The comparison shows that the pension systems of the selected countries and the Republic of Croatia have similar characteristics. Each country has a different investment portfolio of pension funds, but the percentages are similar in some countries.

Keywords: pension system, pension funds, distribution of assets of pension funds

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Teorijska podloga i prethodna istraživanja.....	2
2.1. Povijest mirovinskog sustava.....	2
2.1.1. Mirovinski sustav prije stjecanja državne neovisnosti	2
2.1.2. Mirovinski sustav nakon stjecanja državne neovisnosti.....	4
2.1.3. Mirovinske reforme	4
2.1.3.1. Prva mirovinska reforma 1999. godine.....	5
2.1.3.2. Druga mirovinska reforma 2002. godine	6
2.2. Stupovi mirovinskog osiguranja	7
2.2.1. Prvi stup.....	7
2.2.2. Drugi stup	8
2.2.3. Treći stup.....	8
2.3. Vrste mirovinskih fondova	8
2.3.1. Obvezni mirovinski fondovi.....	9
2.3.1.1. Obvezni mirovinski fond kategorije A	9
2.3.1.2. Obvezni mirovinski fond kategorije B	10
2.3.1.3. Obvezni mirovinski fond kategorije C	10
2.3.2. Dobrovoljni mirovinski fondovi.....	11
2.4. Čimbenici utjecaja na mirovinski sustav	12
2.4.1. Demografski trendovi.....	13
2.4.2. Gospodarska kretanja	13
2.4.3. Zakonski okvir.....	14
2.5. Institucije u mirovinskom sustavu	15
2.5.1. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje	15
2.5.2. Središnji registar osiguranika	16

2.5.3. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga.....	16
2.5.4. Mirovinsko osiguravajuće društvo	17
3. Metodologija rada	18
4. Opis istraživanja i rezultati istraživanja	20
4.1. Mirovinski sustav odabranih zemalja Europske unije	20
4.1.1. Mirovinski sustav Njemačke	20
4.1.2. Mirovinski sustav Irske	21
4.1.3. Mirovinski sustav Grčka.....	21
4.1.4. Mirovinski sustav Rumunjske	21
4.2. Usporedba mirovinskih fondova Republike Hrvatske i odabranih zemalja Europske unije	22
4.2.1. Regulacija investicija mirovinskih fondova	22
4.2.2. Statistika mirovinskih fondova.....	26
4.2.3. Raspodjela imovine mirovinskih fondova.....	28
5. Rasprava	32
6. Zaključak	36
Literatura	38
Popis grafikona	41
Popis tablica	42

1. Uvod

Udruga društva za upravljanje mirovinskim fondovima i mirovinskih osiguravajućih društva (UMFO) provela je istraživanje, na ciljanoj skupini u dobi od 18 – 25 godina, o stavu o mirovinskoj štednji. Rezultati istraživanja pokazali da su mlade osobe (ispitanici) svjesni da za svoju mirovinu moraju štedjeti, ali u razdoblju istraživanja štedjeli su za kratkoročne potrebe, a ne za dugoročne potrebe. Mlade osobe po završetku obrazovanja i početku zarađivanja novčanih sredstava, ne trebaju samo razmišljati o svojoj mirovini, već trebaju početi djelovati po tom pitanju.

Mirovinski sustav za svaku zemlju je bitan i u svakoj zemlji on je drugačiji. Svaki mirovinski sustav ima svoje karakteristike, određene beneficije, način prikupljanja sredstava, način ulaganja prikupljenih sredstava. U skladu s time pojedinac treba istražiti mirovinski sustav svoje države kako bi mogao predvidjeti što može učiniti za vrijeme radnog odnosa kako bi, kada ostvari pravo na starosnu mirovinu, u zreloj dobi mogao bezbrižnije živjeti. Stoga, predmet ovoga rada je istražiti način funkcioniranja mirovinskog sustava Republike Hrvatske.

Cilj rada je prikazati mirovinski sustav Republike Hrvatske te u skladu s ciljem prikazati razvoj kroz povijest te usporediti mirovinske sustave s odabranim zemljama Europske unije.

Struktura rada podijeljena je na šest poglavlja. Prvo poglavlje odnosi se na Uvod, nakon njega slijedi drugo poglavlje Teorijska podloga i prethodna istraživanja. U drugom poglavlju prikazuje se razvoj mirovinskog fonda na području Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Hrvatska) te dvije mirovinske reforme koje su obilježile današnji mirovinski sustav. Opisuju se tri stupa mirovinskog osiguranja te vrste mirovinskih fondova. Također, čimbenici koji utječu na mirovinski sustav, ali i institucije koje djeluju u mirovinskom sustavu. Metodologija rada je treće poglavlje ovoga rada gdje se prikazuju znanstvene metode koje su korištene u ovom radu. Četvrti dio odnosi se na Opis istraživanja i rezultati istraživanja gdje su navedene osnovne karakteristike mirovinskih sustava odabranih zemalja (Njemačka, Irska, Grčka, Rumunjska). Grafički je prikazana regulacija investicija mirovinskih fondova odabranih zemalja i Hrvatske. Nadalje, prikazana je statistika navedenih mirovinskih fondova te sama raspodjela imovine mirovinskih fondova. Peti dio odnosi se na Raspravu u kojoj se uspoređuju prikupljeni podaci u prethodnom poglavlju. Na samom kraju rada donesen je zaključak na cijeli rad te je navedena korištena literatura za ovaj rad kao i popis tablica i grafikona.

2. Teorijska podloga i prethodna istraživanja

Mirovinski sustav definira se kao „skup pravnih normi, financijskih i institucionalnih aranžmana kojima se regulira osiguranje do rizika starosti, invalidnosti i gubitka hranitelja“ (Puljiz, 2007: 164). On se sastoji od podsustava definiranih s obzirom na način financiranja, raspodjele mirovina, kategorijama osiguranika, upravljanjem mirovinskim fondovima i slično. Mirovinski sustav ima važnu funkciju, a to je da obiteljima, odnosno pojedincima koristi kao mehanizam koji omogućava potrošnju za cijeli životni vijek, osobito po završetku zaposlenja, gubitka hranitelja ili invaliditeta. Također, bitna funkcija mirovinskog sustava je redistribucija dohotka od onih koji su bogatiji prema onima siromašnijima, umirovljenicima. Na taj način održava se solidarnost unutar društva. Redistribucija dohotka ovisi o načelima na kojima je utemeljen mirovinski sustav jedne države. Mirovinski sustav utječe na većinu ljudi, odnosno na njihovu ekonomsku sudbinu. (Puljiz, 2007: 164-165)

2.1. Povijest mirovinskog sustava

Brigu o starijima i nemoćnima preuzima obitelj u tradicionalnom društvu. Takva situacija prevladava u većini nerazvijenih zemalja, dok je u razvijenim dijelovima svijeta situacija suprotna. Primjerice „u sedam razvijenih zemalja svijeta je samo 23 % ljudi starijih od 65 godina početkom devedesetih godina prošlog stoljeća živjelo zajedno sa svojom djecom. Izdvajanje starijih ljudi posljedica je procesa individualizacije“ (Puljiz, 2007: 165). Iz ovoga primjera vidljivo je kako se navike ljudi mijenjaju i kako je vrijeme jedna od ključnih komponenti pri razmišljanju o ostvarenju mirovine.

2.1.1. Mirovinski sustav prije stjecanja državne neovisnosti

U počecima mirovinsko osiguranje temeljilo se na „doprinosima radnika i poslodavaca, mirovinskim fondovima i tripartitnom upravljanju, uvedeno u Njemačkoj 1889. godine u okviru tzv. bismarckovskih reformi“ (Puljiz, 2007: 165). Iz Njemačke, socijalno zakonodavstvo se proširilo i na druge europske zemlje, te je tako došla i na hrvatska područja krajem 19. i početkom 20. stoljeća. U nordijskim zemljama, Danskoj i Švedskoj, zasnovano je univerzalno mirovinsko osiguranje. Ono je bilo, u početku, namijenjeno starijim siromašnim ljudima te kasnije građanima određene dobi, „taj je model socijalne sigurnosti učvrstila britanska reforma lorda W. Beveridgea iz Drugog svjetskog rata“ (Puljiz, 2007: 165). Dok, primjerice, Sjedinjene

Američke Države (SAD) je znatno manje intervenirala oko socijalnih metoda osiguranja za starost, ono je u velikoj mjeri ovisilo o privatnoj sferi pojedinca. (Puljiz, 2007: 165-166)

Puljiz (2007) navodi kako su se prve mirovine na ovom području, bile podijeljene po kategorijama državnih službenika i vojnika. U Narodnim novinama, 1870. godine „objavljen je zakonski članak 'U pogledu mirovinah organah središnje vlade faktično obstojećih od god. 1849. do god. 1867.'. Tim je zakonom uređeno mirovinsko osiguranje državnih službenika i podvornika kao i članova njihovih obitelji“ (Puljiz, 2007: 166). Za daljnji razvoj mirovinskog osiguranja doprinijelo je osnivanje udruga uzajamne pomoći, odnosno bratinske blagajne. Bratinske blagajne, osnovali su rudari koji su bili izloženi najvećim pogibeljima, a prva bratinska blagajna u Hrvatskoj bila je osnovana 1833. godine. Prije Prvog svjetskog rata banke u Hrvatskoj su također imale zaklade za mirovine. Navedena socijalna davanja su se nazivala 'mirovinama' „koja su ostvarivali javni i državni službenici, (...) 'rente' su se davale za slučaj invalidnosti uslijed nesreće na poslu, a 'potpore' su isplaćivane temeljem općeg mirovinskog osiguranja u slučaju starosti iznemoglosti“ (Puljiz, 2007: 166-167). Mirovinski fondovi službenika i radnika uglavnom su propali radi velike inflacije tijekom Prvog svjetskog rata, ali i propasti Austro - Ugarske Monarhije.

Puljiz (2007) ističe kako nakon osnivanja Jugoslavije 1929. godine dolazi do razvoja hrvatskog mirovinskog osiguranja te navodi kako je najvažniji događaj bio Zakon o socijalnom osiguranju radnika 1922. godine. „U taj su zakon bila ugrađena bismarckovska načela socijalnog osiguranja – doprinosi radnika i poslodavaca, fondovi i tripartitno upravljanje“ (Puljiz, 2007: 167). Tim zakonom propisana su jedinstvena obvezna osiguranja za radnike od socijalnih rizika, a to su: bolest, nesreća na poslu i starost, a dobna granica za mirovinu bila je 70 godina. Mirovinski fondovi bili su financirani doprinosima poslodavaca i radnika.

Mirovinsko osiguranje službenika se u Dalmaciji obvezno provodilo, a na cijelu Jugoslaviju se osiguranje službenika proširilo tek 1933. godine i bilo je prema proizvoljnom izboru. U razdoblju Drugog svjetskog rata „nastavljena je provedba zakona o mirovinskom osiguranju radnika. U tzv. Nezavisnoj Državi Hrvatskoj usvojen je Zakon o osiguranju radnika koji je u stvari bio adaptirani zakon iz 1922. godine“ (Puljiz, 2007: 168). Hrvatska, je u tadašnjoj Jugoslaviji, između dva svjetska rata većinom bila seljačka zemlja koja je imala mali broj ljudi koji su zaposleni u industriji te je zbog toga, problem socijalnog osiguranja nije bio prioritet. (Puljiz, 2007: 168)

Od 1952. godine, formiraju se zavodi za socijalno osiguranje, a njima upravljaju samoupravna tijela i skupštine koje su sastavljene od uprava poduzeća te predstavnika zaposlenika. Značajan događaj bio je 1954. godine kada se zdravstveno osiguranje odvojilo u zasebnu granu te je na taj način omogućen razvoj invalidskog i mirovinskog osiguranja. Do promjena u financiranju te organizaciji mirovinskog osiguranja dolazi 1962. godine temeljem zakona. „Osnivaju se zajednice socijalnog osiguranja kao samoupravne organizacije na razini općina, republika i federacije, a konstituiraju se i zavodi za mirovinsko osiguranje. Paralelno s tim utemeljuju se fondovi mirovinskog i invalidskog osiguranja“ (Puljiz, 2007: 169). Mirovinsko osiguranje proširuje se i na ostala zanimanja, kao što su to obrtnici, mali poduzetnici te poljoprivrednici, sve do 1980. godine. Oni su imali znatno manji iznos mirovina od radničkog osiguranja. (Puljiz: 2007: 168-172)

2.1.2. Mirovinski sustav nakon stjecanja državne neovisnosti

Puljiz (2007) navodi kako je Ustavom, koji je donesen 1990. godine zajamčeno mirovinsko osiguranje kao pravo zaposlenih, ali i članova njihovih obitelji. HZMO (2022) navodi kako je za vrijeme rata imalo brojne zadaće i izazove, te je u njegovoj provedbi onemogućio uređivanje zakonodavstvom statusa osoba koja su bila na okupiranim ratnim područjima. „Tih godina iniciran je i rad na mirovinskoj reformi, čija je prva faza započela 1998. donošenjem Zakona o mirovinskom osiguranju kojim je osnovan i današnji Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje“ (HZMO, 2022). Ured za strategiju razvitka Republike Hrvatske (2002) navodi kako je sve do prve reforme u Hrvatskoj 1998. godine mirovinski sustav bio obvezan, javni, na tekućem financiranju, jednodijelni, unaprijed određenih davanja utemeljeni mirovinski sustav.

2.1.3. Mirovinske reforme

Prema Puljiz (2007) mirovinski se sustav našao u ozbiljnoj krizi, posebice oni koji su utemeljeni na tekućoj raspodjeli. Razlozi mirovinske krize su: povećanje udjela starijih stanovnika, opadanju stope nataliteta, dolazak do generacijske neravnoteže jer sve malobrojniji mlađi i srednji zaposlenici uzdržavaju brojnije starije stanovništvo. Također, jedan od razloga krize je povećanje nezaposlenosti jer su ljudi zbog raspada gospodarske strukture ostali bez posla, ali i postojanje sive ekonomije. Siva ekonomija smanjuje priljev sredstava u državni proračun. Na mirovinske reforme u svijetu ključnu ulogu imala je Svjetska banka, „kao platforma mirovinskih reformi poslužila je knjiga *Averting the old age crisis – Policies to protect the old*

and to promote the growth koju su stručnjaci Svjetske banke objavili 1994. godine“ (Puljiz, 2007: 180). Glavni cilj mirovinske reforme „je uspostaviti ravnotežu između primjerenih mirovina i financijske održivosti cjelokupnog mirovinskog sustava što nije lako ni jednostavno. Naprotiv, to je složen, politički osjetljiv i ekonomski vrlo zahtjevan proces“ (Raiffeisen istraživanja, 2014: 3).

2.1.3.1. Prva mirovinska reforma 1999. godine

Domovinski rat bio je proces tranzicije koji je dodatno produbio neravnotežu u sustavu, „pa je već 1996. godine omjer između osiguranika i umirovljenika pao na 1,66 uz istovremeno zamjetno opadanje udjela prosječne mirovine u prosječnoj plaći“ (Raiffeisen istraživanja, 2014: 5). Za prvu hrvatsku mirovinsku reformu, ciljevi su bili „transformirati i srediti pravno i financijsko stanje mirovinskog sustava, smanjiti priljev novih osiguranika, usporiti rast mirovinskih izdataka, povećati ovisnost mirovina od doprinosa, pojačati individualnu odgovornost građana za sigurnu starost, dugoročno stabilizirati i učiniti održivim mirovinski sustav“ (Puljiz, 2007: 180). Puljiz (2007) ističe kako je prva reforma provedena u dvije faze.

Prva faza počinje 1999. godine, a njezin cilj je bio da dosadašnji mirovinski sustav međugeneracijske solidarnosti učini održivim te ga racionalizirati. Najznačajnije mjere u prvoj fazi reforme su da se svake godine za šest mjeseci diže dob kada zaposlenici odlaze u mirovini te tako sve do 2008. godine. Što bi dovelo do toga da muškarci odlaze u mirovinu, umjesto 60 godina, sa 65 godina, dok bi žene umjesto 55 godina odlazile sa 60 godina starosti. Povećanjem godina odlaska u mirovinu nastoji se smanjiti novi priljev umirovljenika. Sljedeća mjera je povećanje mirovinskog staža, odnosno razdoblja zaposlenosti prema kojemu se obračunava mirovina, njezinim povećanjem smanjuje se mirovinska osnovica što dovodi do nižih mirovina. Treća mjera odnosila se na način usklađivanja mirovina. Do tada se ona vršila prema plaćama zaposlenih, no ovom mjerom usklađivanje se vrši 50 % prema plaćama, a 50 % prema troškovima života. Također su pooštreni uvjeti za prijevremenu starosnu mirovinu, ukinuti su neki instituti kao što su to pravo na pomoć, zaštita dodatka te je uspostavljena nova formula za izračunavanje mirovina koja je zasnovana na bodovnom sustavu. „Visina se mirovine dobiva množenjem broja osobnih bodova umirovljenika, mirovinskog faktora te aktualne vrijednosti mirovine. Broj bodova temelji se na dužini staža te visini plaća koje je osiguranik postigao tijekom razdoblja koje se uzima za obračun mirovine, a visina mirovinskog faktora vezana je uz vrstu mirovine“ (Puljiz, 2007: 182). Mjere iz prve reforme donijele su financijsku održivost mirovinskog sustava, smanjio se udio mirovinskih troškova u BDP-u, donio je također stabilizaciju broja umirovljenika. No unutar prvog stupa pojavila su se izobličenja koja traže

prepravke u sustavu. Bejaković (2011) navodi kako je mirovinska reforma složena, no gubici su jasni, neposredni i točno usmjereni na određene društvene skupine. Pošto su koristi nevidljive, raspršene, dugoročne izazivaju protivljenje osiguranika, no promjene su nužne želi li se očuvati mirovinski sustav drugačijim uvjetima rada i života.

2.1.3.2. Druga mirovinska reforma 2002. godine

Puljiz (2007) navodi kako je druga faza mirovinska reforma radikalnija te donosi bitnu promjenu strukture ovoga sustava. Usvojeni zakoni iz 1998. i 1999. godine počeli su se primjenjivati 2002. godine. Ured za strategiju razvitka Republike Hrvatske (2002) navodi kako ovom reformom uvodi novi trodijelni mirovinski sustav, tri stupa mirovinskog sustava. Prvi dio ostaje i dalje javni i obvezni mirovinski sustav, koji se temelji na tekućem financiranju mirovinskih izdataka i koji je unaprijed određen, međugeneracijska solidarnost. Sustav međugeneracijske solidarnosti naziv se i PAYGO sustav, „pay-as-you-go' (plati kako stigne) je drugi izraz za model međugeneracijske solidarnosti ili tekuće raspodjele“ (Bežovan, 2018: 6).

Drugi dio je također dio obveznog mirovinskog osiguranja, ali se temelji na načelu kapitalnog financiranja, nositelji ovog osiguranja su privatne osobe. „Drugi dio hrvatskog mirovinskog sustava (...) po glavnim će značajkama biti oblik obveznog mirovinskog osiguranja, s privatnim nositeljem osiguranja, kapitalnim pokrićem, određenim doprinosima, osobnim štednim računima, relativno intenzivnom državnim regulativom i nadzorom nad poslovanjem u provođenju tog osiguranja te centraliziranim prikupljanjem doprinosa i vođenje evidencije o osiguranicima i njihovim osobnim (štednim) računima“ (Ured za strategiju razvitka Republike Hrvatske, 2002: 33). Prema Puljiz (2007) u drugi stup ulaze svi osiguranici koji imaju manje od 40 godina u 2002. godini, dok po slobodnoj volji ostali osiguranici između 40 i 50 godina imaju pravo izbora. „Ukratko, riječ je o individualiziranim mirovinama koje ovise o uloženim doprinosima osiguranika i ostvarenom dobiti u fondovima“ (Puljiz, 2007: 183).

Treći dio je dobrovoljno mirovinsko osiguranje, gdje država osigurava poticajna sredstva, osim što nadzire, ona i uređuje ovaj dio osiguranja. Puljiz (2007) ističe kako je treći stup mirovinskog osiguranja za osobe koje se žele, uz obveznu mirovinu, dodatno osigurati za starost. U ovaj treći mirovinski stup mogu ulagati i druge osobe, sponzori, a oni mogu biti sindikati, poduzetnici i profesionalne udruge. „Tri stupa mirovinskog osiguranja trebala bi jamčiti veću socijalnu

sigurnost budućih umirovljenika, tj. veću razinu mirovina te tako smanjiti rizike starosti“ (Raiffeisen istraživanja, 2014: 7).

Puljiz (2007) navodi kako su utemeljene dvije nove institucije radi provedbe mirovinske reforme. „Prva je bila Agencija za nadzor mirovinskih fondova i osiguranja (HAGENA). Međutim, njene je ovlasti početkom 2006. godine preuzela Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA)“ (Puljiz, 2007: 185). Druga institucija je Središnji registar osiguranika (REGOS), njezina djelatnost je vođene individualnih računa i prikupljanje doprinosa te ona najmanje jedanput godišnje obavještava osiguranike o sredstvima i transakcijama koje su učinjene. Hrvatska je u mirovinsku reformu ušla s ciljem jačanja i diversifikacije financijske održivosti mirovinskog sustava.

2.2. Stupovi mirovinskog osiguranja

Mirovinsko osiguranje, u Hrvatskoj, grana je socijalnog osiguranja. Ono se smatra važnim dijelom za sustav socijalne sigurnost. Mirovinski sustav sastoji se od tri stupa. „Prvi i drugi stup predstavljaju obvezno mirovinsko osiguranje, dok treći stup predstavlja dobrovoljno mirovinsko osiguranje“ (HANFA, 2019: 3).

2.2.1. Prvi stup

„Prvi stup mirovinskog osiguranja obavezan je i jedan je za sve osiguranike, za razliku od drugog stupa, koji je također obavezan“ (HANFA, 2019: 4) dok u njemu osiguranik ima pravo na izbor fonda. Ovaj stup zasnovan je na međugeneracijskoj solidarnosti te mirovinski doprinos iznosi 15 % od bruto plaće koju ostvaruje osiguranik. Prvim stupom se financiraju mirovine korisnicima mirovina, „u Hrvatskoj 1,2 zaposlenika rade za mirovinu 1 umirovljenika“ (UMFO.hr, 2022.) stoga prvi stup se također financira iz državnog proračuna. Navedeni omjer trebao bi se povećati kako bi se rasteretio državni proračun. Za provedbu mirovinskog osiguranja na temelju generacijske solidarnosti nadležan je Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje“ (HANFA, 2019: 4).

2.2.2. Drugi stup

Drugi stup, kao i prvi stup, pripada obveznom mirovinskom osiguranju, ali odnosi se na individualnu kapitaliziranu štednju. U ovaj stup uplaćuje se 5 % bruto plaće, a uplaćuju ga „svi zaposleni građani, uključujući slobodna zanimanja, poljoprivrednike i obrtnike, moraju odabrati svoj obvezni mirovinski fond u roku od 30 dana od prvog zaposlenja“ (UMFO.hr, 2022.). Ukoliko osoba ne izabere svoj obvezni mirovinski fond u navedenom roku, „Središnji registar osiguranika (REGOS) na službenoj dužnosti raspoređuje se u kategorije mirovinskog fonda A“ (PBZCroatiaosiguranje.hr, 2022.). Sredstva koja se prikupljaju u ovom stupu ulažu se na tržište kapitala u cilju ostvarivanja prinosa. „Postoje A, B i C kategorije obveznih mirovinskih fondova, koje se razlikuju po ograničenjima članstva, investicijskoj strategiji i ograničenim ulaganjima“ (PBZCroatiaosiguranje.hr, 2022.).

2.2.3. Treći stup

Ovaj stup predstavlja dobrovoljno mirovinsko osiguranje, a odnosi se na individualnu kapitaliziranu štednju, gdje osiguranik sam bira dinamiku i iznos plaćanja. Država za treći stup uplaćuje poticaj u iznosu od 15 % ukupnog uplaćenog iznosa u prethodnoj kalendarskoj godini, a najveći iznos može biti do 750,00 kuna. Osiguranik može biti član više fondova istovremeno, ali za samo jedan može primati poticaj. Sredstva koja osiguranik skupi u ovom stupu može koristiti i prije odlaska u mirovinu, ali tek od navršene 55 godine života. Također, mirovinska štednja trećeg stupa je nasljedna. (PBZCroatiaosiguranje.hr, 2022.)

2.3. Vrste mirovinskih fondova

„Mirovinski fond imovina je bez pravne osobnosti i u njemu se prikuplja novac koji uplaćuju njegovi članovi, koji su ujedno i vlasnici fonda“ (HANFA, 2019: 7). Prema HANFA (2019) zadaća mirovinskih fondova je da taj isti novac ulažu kako bi povećali vrijednost imovine fonda. Cilj tog ulaganja je da se u budućnosti omogući što veća isplata mirovine svakom članu fonda. Sva sredstva koja se uplate u fond, nalaze se na računima REGOS-a, odnosno Središnjem registru osiguranika. Mirovinski fondovi dijele se na obvezni mirovinski fond, a odnosi se na drugi stup te dobrovoljni mirovinski fond koji se odnosi na treći stup.

2.3.1. Obvezni mirovinski fondovi

PBZCroatiaosiguranje.hr (2022) navodi kako je prethodno navedeno, drugi stup mirovinskog sustava čine obvezni mirovinski fondovi. Prema Zakonu o obveznim mirovinskim fondovima NN (19/14, 93/15, 64/18, 115/18, 58/20) koji je donesen 2014. godine, uvedene su kategorije A, B i C za obvezni mirovinski fond. Poslodavac je dužan uplaćivati 5 % od bruto plaće, dok je na osiguraniku izbor kategorije obveznog mirovinskog fonda. Navedene kategorije se razlikuju prema investicijskoj strategiji, ograničenjima članstva i ograničenjima ulaganja.

Osiguranik prilikom odabira kategorije pristaje na određen rizik koji nosi svaka od kategorija. Ovdje se rizik odnosi na ulaganje osiguranikova novca. „Pojam rizika nerijetko je povezan s profitom pa preuzimanje većeg rizika doista može donijeti veći profit, ali svakako treba naglasiti i veću mogućnost gubitka dijela uložениh sredstava“ (HANFA, 2019: 12). HANFA (2019) navodi kako prilikom odabira kategorije mirovinskih fondova, osiguranik mora uzeti u obzir svoje godine, plan za mirovinu te količinu rizika koju se spreman preuzeti.

2.3.1.1. Obvezni mirovinski fond kategorije A

Značajke fonda kategorije A su (PBZCroatiaosiguranje.hr, 2022.):

- Najmanje 30 % neto imovine fonda može biti uloženo u obveznice izdavatelja iz Republike Hrvatske, drugih država članica EU-a ili država članica OECD-a¹.
- Najviše 65 % neto imovine fonda može biti uloženo u dionice izdavatelja iz Republike Hrvatske, drugih država članica EU-a ili država članica OECD-a.
- Najviše 50 % neto imovine fonda može biti uloženo u korporativne obveznice i komercijalne zapise izdavatelja iz Republike Hrvatske, drugih država članica EU-a ili država članica OECD-a.
- Najmanje 40 % neto imovine fonda može biti uloženo u imovinu kojom se trguje ili koja se namiruje u kunama.
- Veća tolerancija prema riziku unutar zakonskih ograničenja.
- Automatski prijelaz u fond B kada do starosne mirovine ostaje manje od deset godina.

¹ Države članice OECD-a su: Australija, Austrija, Belgija, Kanada, Čile, Kolumbija, Kostarika, Češka Republika, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Njemačka, Grčka, Mađarska, Island, Irska, Izrael, Italija, Japan, Koreja, Latvija, Litva, Luksemburg, Meksiko, Nizozemska, Novi Zeland, Norveška, Poljska, Portugal, Republika Slovačka, Slovenija, Sjedinjene Američke Države, Španjolska, Švedska, Švicarska, Turska, Ujedinjeno Kraljevstvo. (oecd.org, 2022)

Korisnicima ove kategorije fonda „omogućeno je liberalnije ulaganje, pa su zbog očekivanih viših prinosa u dugom roku namijenjeni mlađim osiguranicima“ (UMFO.hr, 2022). Odnosno, „fond kategorije A namijenjen je primarno mladim ljudima koji su se tek zaposlili“ (HANFA, 2019: 13). Osiguranici u roku od mjesec dana mogu izabrati kategoriju fonda, no ukoliko to ne odluče, REGOS će ih prema svojoj službenoj dužnosti rasporediti u mirovinski fond kategorije A. Osiguranik, prema zakonu, ima pravo jednom godišnje, u mjesecu rođenja, promijeniti kategoriju obveznog mirovinskog fonda. Navedeno može učiniti putem sustava e-Građani ili u poslovnicima FINA-e uz prikaz osobnog dokumenta. (PBZCroatiaosiguranje.hr, 2022)

2.3.1.2. Obvezni mirovinski fond kategorije B

Značajke fonda kategorije B su (PBZCroatiaosiguranje.hr, 2022):

- Najmanje 50 % neto imovine fonda mora biti uloženo u obveznice izdavatelja iz Republike Hrvatske, drugih država članica EU-a ili država članica OECD-a.
- Najviše 40 % neto imovine fonda može biti uloženo u dionice izdavatelja iz Republike Hrvatske, drugih država članica EU-a ili država članica OECD-a.
- Najviše 30 % neto imovine fonda može biti uloženo u korporativne obveznice i komercijalne zapise izdavatelja iz Republike Hrvatske, drugih država članica EU-a ili država članica OECD-a.
- Najmanje 60 % neto imovine fonda mora biti uloženo u korporativne obveznice i komercijalne zapise izdavatelja iz Republike Hrvatske, drugih država članica EU-a ili država članica OECD-a.
- Namijenjen je osiguranicima srednje životne dobi.
- Umjereni razina rizičnosti unutar zakonskih ograničenja.
- Automatski prijelaz u fond C kada do starosne mirovine ostaje manje od pet godina.

Kategoriju B karakterizira umjereni strategija ulaganja, što znači da je razina rizičnosti ulaganja umjereni te je ovaj mirovinski fond namijenjen osobama srednje životne dobi. Središnji registar osiguranika po službenoj dužnosti će osiguranika koji je član mirovinskog fonda kategorije A, kada ispuni uvjete te ima manje od deset godina do mirovine, raspoređuje ga u mirovinski fond kategorije B. Kao i u prethodnoj kategoriji A, također kategoriju B može se promijeniti jednom godišnje u mjesecu osiguranikova rođenja (PBZCroatiaosiguranje.hr, 2022).

2.3.1.3. Obvezni mirovinski fond kategorije C

Značajke fonda kategorije C su (PBZCroatiaosiguranje.hr, 2022):

- Najmanje 70 % neto imovine fonda mora biti uloženo u obveznice izdavatelja iz Republike Hrvatske, drugih država članica EU-a ili država članica OECD-a.
- Ulaganje u dionice nije dopušteno.
- Najviše 10 % neto imovine fonda može biti uloženo u korporativne obveznice i komercijalne zapise izdavatelja iz Republike Hrvatske, drugih država članica EU-a ili država članica OECD-a.
- Najmanje 90 % neto imovine fonda mora biti uloženo u imovinu kojom se trguje ili koja se namiruje u kunama.
- Niža razina rizičnosti unutar zakonskih ograničenja.
- Očuvanje realne vrijednosti uštedevine.
- Trajanje članstva do trenutka umirovljenja.

Fond kategorije C namijenjen je osiguranicima koji imaju pet ili manje godina do svoje mirovine. Kategorija C je konzervativnog ulaganja te stoga ima i najnižu razinu rizika od prethodne dvije (kategorije A i B). Kao i u prethodne dvije kategorije, REGOS prema svojoj službenoj dužnosti, osiguranika će prebaciti u kategoriju C kada on ima manje od pet godina do umirovljenja, osim ako sam osiguranik ne odabere željenu kategoriju (PBZCroatiaosiguranje.hr, 2022).

2.3.2. Dobrovoljni mirovinski fondovi

Za razliku od obveznih mirovinskih fondova, dobrovoljni mirovinski fond je sam izbor osiguranika. To je sustav „kako bi se osigurala trajna i učinkovita socijalna sigurnost. Ona bi, pak, trebala jamčiti pristojan životni standard u starijoj dobi, stoga dobrovoljna mirovinska štednja predstavlja središnju točku učvršćivanja socijalnog modela“ (rmf.hr, 2022). Članom dobrovoljnog mirovinskog fonda postaje se potpisivanjem ugovora s mirovinskim društvom i osiguranikovim upisom u registar članova fonda. (HANFA, 2019: 17)

„Međutim, ako iz bilo kojeg razloga želite raskinuti ugovor o članstvu, to možete učiniti bez navođenja posebnih razloga u roku od 15 dana od dana prve uplate na osobni račun u fondu, pisanom izjavom upućenom mirovinskom društvu“ (HANFA, 2019: 17).

Pogodnosti otvaranja dobrovoljnog mirovinskog fonda su (rmf.hr, 2022).:

- ostvarivanje državnih poticaja od 15 %,
- poslodavci također mogu uplaćivati u dobrovoljni mirovinski fond,

- ne plaća se porez na prikupljeni iznos štednje,
- nema ograničenja članstva, nije vremenski ograničeno, dinamiku, visinu i trajanje fonda bira sam član,
- uplate nisu obvezne, već one ovise o financijskim mogućnostima uplatitelja,
- sredstva na računu ostvaruju prinose bez obzira na prestanak uplaćivanja ili neredovito uplaćivanje sredstava,
- sredstva su u vlasništvu člana bez obzira na uplatitelja te su ona u potpunosti nasljeđiva.

Jedini uvjet koji se postavlja u dobrovoljnom mirovinskom fondu je taj da se sredstva mogu koristiti tek s navršenih 55 godina.

Dobrovoljni mirovinski fond dijeli se na otvoreni i zatvoreni. „Otvoreni fondovi namijenjeni su za sve fizičke osobe, a zatvoreni fondovi predviđeni su za zaposlenike određenog poslodavca (tzv. pokrovitelja) koji je odlučio osnovati fond za svoje zaposlenike, za sindikat koji žele osnovati fond za svoje članove, za članove udruge samostalnih djelatnosti ili za samozaposlene osobe“ (HANFA, 2019: 17). U zatvorenom mirovinskom fondu poslodavac kada preuzima obvezu plaćanja imaju poreznu olakšicu na sve uplate do 6.000,00 kuna godišnje po zaposleniku. (UMFO, 2022)

Kao što je već navedeno uplaćivanjem u dobrovoljni mirovinski fond osiguranik ostvaruje nagradu u obliku poticaja od strane države. Država uplaćuje na svaki račun u dobrovoljnom mirovinskom fondu 15 % poticaja svake godine. Upaćivanjem za štednju u dobrovoljnom mirovinskom fondu osiguranik može dobiti godišnjih poticaja od države maksimalno 750,00 kuna. (UMFO, 2022)

2.4. Čimbenici utjecaja na mirovinski sustav

Raiffeisen mirovinski fondovi (2014) navode kako je mirovinski sustav dugoročno ugrožen radi promjena koje su uzrokovale srednje populacije u demografskom smislu. Održivost mirovinskog sustava dodatno je potencirala i nastala svjetska financijska kriza koja je započela 2007. godine u SAD-u te se ona nastavila u Europi kroz gospodarsku i financijsku krizu. Sve navedeno, na socijalni standard stanovništva, imalo je veliki utjecaj. Hrvatska, u posljednja tri desetljeća, suočena je sa sve težim stanjem u mirovinskom sustavu, a on je određen s tri čimbenika: demografskim trendovima, gospodarskim kretanjima te zakonskom regulativom.

2.4.1. Demografski trendovi

Raiffeisen istraživanje (2014) navodi kako je već od početka 90-ih godina demografska slika Hrvatske u neprekidnoj depopulaciji koja je povezana s procesom starenja stanovništva. Također Hrvatska ima i negativni prirodni prirast što dovodi do generacijske neravnoteže. Sljedeći čimbenik u demografskom trendu koji je narušio mirovinskom sustavu je iseljavanje stanovništva u inozemstvu, posebice nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju. Treći čimbenik u ovom trendu je i ubrzano starenje stanovništva, a posljedica toga je i niska stopa fertiliteta, ali i povećanje očekivanog trajanja života stanovnika. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (2022) u 2021. godini rođene djece bilo je 36.508 dok umrlih osoba 62.712. Razlika između rođenih i umrlih iznosi -26.204 što znači da je prirodni porast Hrvatske u nepovoljnoj situaciji. Prema podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo (2020) očekivano trajanje života za oba spola u 2019. godini iznosilo je 78,5 godina, dok je ono u 2003. godini iznosilo 74,6 godina. Starije stanovništvo sa sobom nosi i smanjeni broj te udjel radno aktivnog stanovništva. „Priljev mladih generacija u radnu snagu sve je manji, dok je istodobno odljev starijih generacija iz ekonomski aktivnog stanovništva sve veći“ (Raiffeisen istraživanje, 2014: 9).

2.4.2. Gospodarska kretanja

Na stabilnost, odnosno nestabilnost mirovinskog sustava, ključni čimbenici su dugoročni nepovoljni trendovi na tržištu rada (Raiffeisen istraživanje, 2014: 10):

- Odgoda ulaska u rad zbog produljenog obrazovanja.
- Atipični oblici rada (povremeni rad, nepuno radno vrijeme).
- Potreba za stalnim smanjenjem troškova rada.
- Rad u neformalnom gospodarstvu, odnosno sivoj ekonomiji.

Također, jedan od čimbenika gospodarskog kretanja su promjene suvremenog društva, primjerice obitelji bez djece ili samački život. „Posljedice navedenih promjena su smanjenje potencijalne stope rasta BDP—a i usporavanje rasta gospodarstva, snažan pritisak na mirovinski sustav i javne financije, smanjenje štednje, promjene u strukturi potrošnje i investicija“ (Raiffeisen istraživanje, 2014:10). Raiffeisen istraživanje (2014) navodi kao je niža sklonost štedni kod starijih osoba te su također skloni manjem riziku. Struktura potrošnje je drugačija te se dohodak usmjerava na socijalne i zdravstvene usluge, ali i na stanovanje. Sve navedeno utječe na financijska tržišta i alokaciju kapitala. U većini europskih zemalja, se iz navedenog, dugotrajni rad nameće kao nužnost jer se na taj način povećava udio radne snage te

sa smanjuje pritisak na javne financije, mirovinski sustav te povećanje dohotka u mirovini. U Hrvatskoj problem viška radne snage rješavao se prijevremenim umirovljenjem. Nedovoljna penalizacija posljedično je utjecala na malu razliku između pune i prijevremene mirovine, zbog toga su se pojedinci odlučili za prijevremenu mirovinu što je rezultiralo povećanjem broja umirovljenika.

2.4.3. Zakonski okvir

Zakoni na kojima je temeljen sustav mirovinskog osiguranja su (HANFA, 2019: 3):

- Zakonom o mirovinskom osiguranju.
- Zakonom o obveznim mirovinskim fondovima.
- Zakonom o dobrovoljnim mirovinskim fondovima.
- Zakonom o mirovinskim osiguravajućim društvima.
- Pripadajućim podzakonskim aktima.

Zakonu o mirovinskom osiguranju NN (157/13, 151/14, 33/15, 93/15, 120/16, 18/18, 62/18, 115/18, 102/19, 84/21) (2022) propisuje da se u Hrvatskoj u starosnu mirovinu može s navršениh 65 godina života osiguranika te 15 godina mirovinskog staža. Zakon također propisuje uvjete koji se moraju ostvariti kako bi osiguranik primao mirovinu, a ti uvjeti su pravo na:

- mirovinu, koja može biti starosna, prijevremena starosna, starosna mirovina za dugogodišnjeg osiguranika, prijevremena starosna mirovina zbog stečaja poslodavca, invalidska mirovina, prijevremena invalidska mirovina, obiteljska mirovina, najniža mirovina, osnovna mirovina
- profesionalnu rehabilitaciju
- naknade zbog tjelesnog oštećenja
- određivanje mirovine

2.5. Institucije u mirovinskom sustavu

Veliku važnost imaju institucije koje se brinu za uspješan rad mirovinskog sustava. U Hrvatskoj to su: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Središnji registar osiguranika, Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, Mirovinsko osiguravajuće društvo.

2.5.1. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje

Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje - HZMO (2022) navodi kako je Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje osiguran 1922. godine Zakonom o osiguranju radnika te je od tada nositelj mirovinskog osiguranja. Tijekom godina mijenjao je nazive i unutarnju organizaciju, no svrha je ostala ista, a to je provodi osiguranje radnika te se brine o osiguranicima. „HZMO ima svojstvo pravne osobe s pravima, obvezama i odgovornošću utvrđenom Zakonom i Statutom, a u rješavanju o pravima i obvezama iz mirovinskog osiguranja ima javne ovlasti“ (mirovinsko.hr, 2022). Ustanova posluje samostalno, a zastupa i predstavlja ju ravnatelj. Njihov rad je javan, te stoga izvještavaju, najmanje jedanput godišnje, osiguranike, Hrvatski sabor i korisnika prava iz mirovinskog osiguranja.

Prema mirovinsko.hr (2022) djelatnosti HZMO-a su obvezno mirovinsko osiguranje (1. stup mirovinskog osiguranja), postupak za ostvarivanje prava doplatka za djecu i prava na nacionalnu naknadu za starije osobe. HZMO obavlja (mirovinsko.hr, 2022):

- Poslovi u vezi s ostvarivanjem prava osiguranih osoba iz mirovinskog osiguranja.
- Poslovi u vezi s ostvarivanjem prava na mirovinsko osiguranje.
- Poslovi u vezi ostvarivanjem prava na doplatka za djecu.
- Poslovi u vezi s ostvarivanjem prava na nacionalnu naknadu za starije osobe.
- Osigurava se provedba međunarodnih ugovora o mirovinskom osiguranju.
- Osigura se zakonitost ostvarivanja prava osiguranih osoba te im se pruža stručna pomoć u ostvarivanju prava.
- Provodi se politika razvitka i unaprjeđivanja mirovinskog osiguranja.
- Drugi poslovi u vezi s provedbom i ostvarivanjem prava iz mirovinskog osiguranja.

2.5.2. Središnji registar osiguranika

Središnji registar osiguranja Regos.hr (2022) navodi kako je to institucija koja je u funkciji građana. Prepoznatljiva je po visokoj i učinkovitoj razini kvalitete kod pružanja usluga i najboljoj poslovnoj praksi koja je u skladu s standardima EU. Primarna djelatnost REGOS-a odnosi se na individualnu kapitaliziranu štednju svih građana Hrvatske. REGOS-ovo poslovanje je usmjereno na transparentno i racionalno trošenje proračunskih sredstava uz optimalnu alokaciju izvora financiranja. Poslovi koje REGOS svakodnevno obavlja (Regos.hr, 2022):

- Vođenje i održavanje registra podataka o doprinosima za obvezna mirovinska osiguranja po osiguranicima.
- Izbor i promjene obveznog mirovinskog fonda.
- Evidencija uplaćenih doprinosa.
- Prikupljanje i kontrola podataka po osiguranicima za obvezna mirovinska osiguranja.

2.5.3. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga

Hanfa.hr (2022) navodi kako je spajanjem Komisije za vrijednosne papire, Direkcije za nadzor društva za osiguranje i Agencija za nadzor mirovinskih fondova i osiguranja, 2005. godine osnovana Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA). Pod njezin nadzor spada nadzor financijskih usluga, financijskih tijela te fizičkih osoba koje pružaju te usluge. Također provodi nadzor nad poslovanjem burze, investicijskih društava, uređenih javnih tržišta, brokera i investicijskih savjetnika, Središnjeg registra osiguranika, izdavača vrijednosnih papira, društva za osiguranje i reosiguranja, mirovinskih osiguravajućih društava i dr. Njezin primarni cilj je očuvanje i promicanje stabilnosti financijskog sustava te nadzor zakonitosti poslovanja koje ona nadzire. HANFA je ovlaštena (hanfa.hr, 2022):

- Donositi provedbene propise na temelju Zakona o Hrvatskoj agenciji za nadzor financijskih usluga.
- Obavljati nadzor poslovanja subjekata nadzora utvrđenih u propisima.
- Izdavati i oduzimati dozvole, odobrenja, licencije i suglasnosti.
- Poticati, organizirati i nadgledati mjere za učinkovito funkcioniranje financijskih tržišta.
- Voditi knjige, evidencije i registre u skladu s odredbama Zakona o Hrvatskoj agenciji za nadzor financijskih usluga.

- Predlagati inicijative za donošenje zakona i drugih propisa te informirati javnost o načelima.
- Donositi podzakonske akte radi propisivanja uvjeta, načina i postupaka za jedinstveno obavljanje nadzora unutar svog djelokruga i nadležnosti.
- Izvješćivati ostala nadzorna, upravna i pravosudna tijela o svim pitanjima koja se neposredno ili posredno tiču njihove nadležnosti i djelokruga.
- Davati mišljenja o provedbi Zakona o Hrvatskoj agenciji za nadzor financijskih usluga i posebnih propisa.

2.5.4. Mirovinsko osiguravajuće društvo

Hrmod.hr (2022) navodi kako je Hrvatsko mirovinsko osiguravajuće društvo, društvo za isplatu mirovina iz drugog stupa (individualna kapitalizirana štednja) te iz trećeg stupa (dobrovoljno mirovinsko osiguranje). Osnivač ovoga društva je Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje. Ciljevi ovoga društva su upravljanje rizicima, minimalizacija troškova, povećanje prinosa na ulaganje. Njihova zaduženja su (PBZCroatiaosiguranje.hr, 2022):

- Isplata mirovine iz drugog stupa na temelju individualne kapitalizirane štednje člana obveznog mirovinskog fonda.
- Isplata mirovine iz trećeg stupa na temelju individualne kapitalizirane štednje člana otvorenog ili zatvorenog dobrovoljnog mirovinskog fonda.
- Isplata mirovine na temelju izravnih jednokratnih uplata.
- Obavljanje drugih poslova povezanih s poslovima mirovinskog osiguranja.

Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Središnji registar osiguranika, Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga i Hrvatsko mirovinsko osiguravajuće društvo imaju ulogu kod upravljanja i kontrole mirovinskog sustava kako bi mirovinski sustav Hrvatske uspješno obavljao svoju zadaću.

3. Metodologija rada

Za izradu ovog diplomskog rada korištena je dostupna domaća i strana literatura, odgovarajuće službene internetske stranice uz pomoć kojih su prikazani podaci koji su bili potrebni za izradu ovoga rada.

Pri izradi ovoga rada korištene su znanstvene metode poput:

- Metoda klasifikacije korištena je u drugom dijelu rada, odnosno u teorijskom dijelu kod definiranja i opisivanja mirovinskog fonda u Hrvatskoj.
- Metoda deskripcije korištena je u teorijskom dijelu kod opisivanja mirovinskog sustava Hrvatske i odabranih zemalja Europske unije ovoga diplomskog rada.
- Deduktivna i induktivna metoda korištene su u istraživačkom dijelu rada kod donošenja zaključka na temelju podataka iz tablica i grafikona.
- Povijesna metoda korištena je u istraživačkom dijelu rada za podatke ulaganja u drugom stupu mirovinskih fondova odabranih zemalja.
- Metoda analize korištena je u istraživačkom dijelu ovoga rada kroz tablice i grafike kako bi se protumačilo ulaganje mirovinskih fondova, te sami mirovinski fondovi odabranih zemalja.
- Metoda komparacije korištena je u istraživačkom dijelu rada kod uspoređivanja ulaganja mirovinskih fondova odabranih zemalja.
- Metoda generalizacije korištena je kod donošenja zaključka cijelog istraživačkog dijela rada.

Istraživanje ovoga rada temeljeno je na OECD-ovim izvješćima: Godišnjem pregledu regulacija ulaganja mirovinskih fondova i drugih mirovina za 2021. godinu, Godišnjem izvješću Mirovinska tržišta u fokusu od 2018. do 2021. godine te na PensionsEurope izvješću iz 2020. godine Statistika i trendovi mirovinskih fondova. Navedeni podaci preuzeti su sa službenih stranica OECD-a i PensionsEurope. Predmet ovog diplomskog rada je način funkcioniranja mirovinskog sustava Hrvatske koji je prikazan u teorijskom dijelu rada uz prethodno navedene metode. U istraživačkom dijelu rada napravljena je analiza mirovinskih fondova odabranih zemalja iz Europske unije te je uz pomoć podataka iznesenih u istraživačkom dijelu rada, prikazana sličnost mirovinskog sustava Hrvatske s ostalim zemljama.

Iz navedenih izvješća podaci koji su se gledali uključivali su Hrvatsku, dvije razvijene zemlje Irsku, Njemačku te dvije manje razvijene zemlje Grčku i Rumunjsku. Kriterij razvijenosti po kojemu su zemlje birane bio je BDP po stanovniku, a podaci za BDP su preuzeti sa službene stranice Svjetske banke.

4. Opis istraživanja i rezultati istraživanja

U ovom poglavlju rada na početku ukratko su prikazani mirovinski sustavi četiri zemlje Europske unije prema razvijenosti, a kriterij razvijenosti prema kojima su se zemlje birale je bruto domaći proizvod (u daljnjem tekstu: BDP) po stanovništvu. Odabrane su dvije razvijene zemlje Irska i Njemačka, a kako dvije manje razvijene zemlje odabrane su Grčka i Rumunjska. Drugi dio ovoga poglavlja odnosi se na usporedbu mirovinskih fondova Hrvatske i navedenih zemalja. Prikazani su portfelji ulaganja svake države, raspodjela imovine mirovinskih fondova kao i statistika mirovinskih fondova. Tijekom rada prikazane su sličnosti i razlike mirovinskih fondova, portfelja ulaganja te raspodjela imovine mirovinskih fondova.

4.1. Mirovinski sustav odabranih zemalja Europske unije

U okviru ovog podnaslova prikazane su osnovne karakteristike nacionalnog mirovinskog sustava četiri zemalja. Odnosno za svaki mirovinski sustav navedeno je od koliko stupova mirovinskih fondova se sastoji te s koliko godina stanovnici odabranih država mogu otići u mirovinu. Budući da je kriterij razvijenosti BDP ističu se podaci o BDP-u promatranih zemalja. Prema podacima Svjetske banke (2022) u 2021. godini, BDP po stanovniku Irska je imala 99.152,1 američka dolara, Njemačka 50.801,8 američka dolara. BDP po stanovniku u Grčkoj iznosi 20.276,5 američka dolara i Rumunjska ima 14.864,9 američka dolara.

4.1.1. Mirovinski sustav Njemačke

European Commission (2018) navodi kako se njemački mirovinski sustav sastoji od tri stupa mirovinskog sustava. Prvi stup mirovinskog sustava odnosi se na starosnu zaštitu te se on sastoji od niza zakonskih mirovinskih shema, a najvažniji element je zakonsko mirovinsko osiguranje. Zakonsko mirovinsko osiguranje, gotovo, osigurava obvezno osiguranje za sve zaposlenike. Drugi stup odnosi se na profesionalni mirovinski program. Uglavnom se koriste za starosne mirovine, a dobrovoljne su i za poslodavce i zaposlenike u privatnom sektoru. Treći stup mirovinskog sustava odnosi se na dobrovoljni osobni aranžman. U Njemačkoj, starosna dob za odlazak u mirovinu, između 2012. i 2031. godine, povećana je sa 65 godina na 67 godina. Svake godine starosna dob se povećava za jedan mjesec, a od 2024. godine ona se povećava za dva mjeseca.

4.1.2. Mirovinski sustav Irske

Prema European Commission (2018) Irski mirovinski sustav sastoji se od tri stupa mirovinskih fondova. Temelj Irskog mirovinskog sustava je prvi stup koji je stup obveznog socijalnog osiguranja mirovina, mirovine socijalne pomoći te državne mirovine. Državna mirovina plaća se doprinosima, koji se financiraju na principu PAYG te se ona isplaćuje u dobi od 66 godina. Drugi stup odnosi se na profesionalne mirovine gdje se mogu osigurati poslodavci koji su često u dogovoru sa sindikatima. Treći stup namijenjen je za samozaposlene, dok je za pojedince namijenjen štedni račun za mirovinu.

4.1.3. Mirovinski sustav Grčka

European Commission (2018) navodi kako se Grčki mirovinski sustav temelji na četiri dijela. Prvi dio odnosi se na nacionalne, mirovine bez doprinosa te s one financiraju iz državnog proračuna. Drugi dio su obvezni doprinosi, odnosno primarna mirovina, drugi dio „djeluje u skladu s definiranim primanjima koja se plaćaju po vremenu“ (European Commission, 2018: 75). Treći dio je pomoćna mirovina na temelju doprinosa. Četvrti dio je paušalna mirovina koja se također temelji na doprinosima, „koje se osiguravaju u okviru shema definiranih doprinosa“ (European Commission, 2018: 75). Grčki mirovinski sustav, osim zakonskog, uključuje i programe dobrovoljnih (dopunskih) mirovina. Starosna dob za umirovljenje je 67 godina, no osobe s mirovinskim stažom 40 godina imaju mogućnost umirovljenja sa 62 godine, umjesto sa 67 godina. Također, postoji mogućnost prijevremenih mirovina za osobe koje se bave teškim poslom te majke djece s invaliditetom.

4.1.4. Mirovinski sustav Rumunjske

European Commission (2018) ukazuje kako Rumunjska svoj mirovinski sustav temelji na tri stupa. Prvi stup odnosi se na dohodak PAYG zarada te je on obvezan za sve zaposlene. Drugi stup je zakonski kapitalizirani sustav koji je obvezan za zaposlene do 35 godina, a za osobe od 35 godina do 54 godina on je neobavezan. Treći stup odnosi se na osobni mirovinski sustav, odnosno dobrovoljnog te privatno upravljano mirovinskog fonda. Minimalni staž koji osoba mora ostvariti za primanje mirovine je 15 godina. Pravo na punu mirovinu prema stažu imaju

muškarci nakon 35 godina staža, a žene nakon 30 godina i 8 mjeseci. U starosnu mirovinu muškarci mogu s navršenih 65 godina, a žene sa 60 godina i 8 mjeseci.

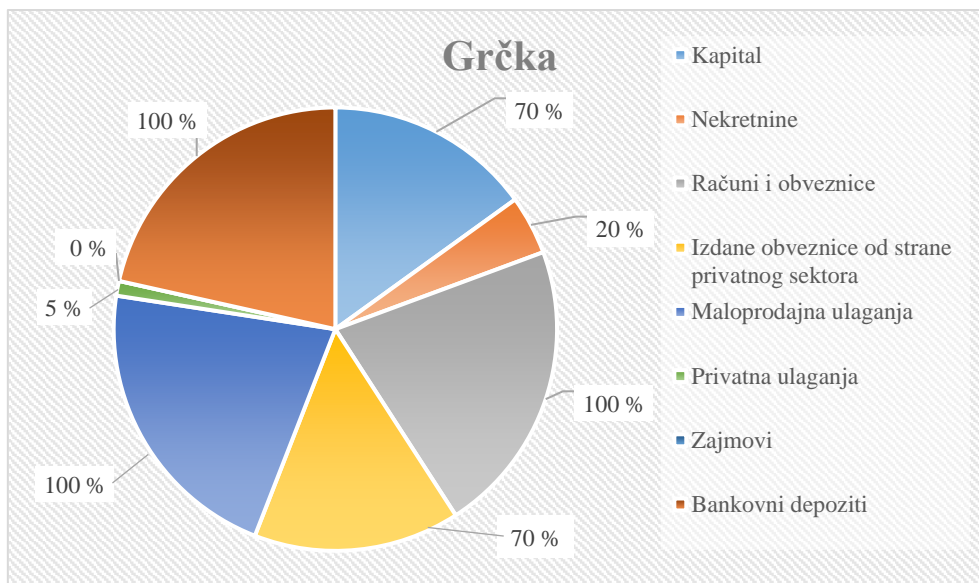
U kratko opisanim mirovinskim sustavima odabranih zemalja može se zaključiti kako se Njemačka, Irska, Rumunjska temelje na tri stupa mirovinskih fondova, dok se Grčka temelji na četiri dijela mirovinskih fondova. Kada se promatra dob odlaska u starosnu mirovinu u svim navedenim zemljama relativno je slična. Stanovnici koji prvi idu u mirovinu prema dobi su iz Rumunjske, odnosno njihovi muškarci odlaze u mirovinu s navršenih 65 godina, dok žene sa 60 godina i 8 mjeseci. U Irskoj se starosna mirovina ostvaruje sa 66 godina, dok je u Grčkoj dob za umirovljenje je 67 godina ili osoba mora imati 40 godina radnog staža kako bi u mirovinu mogla otići sa 62 godine. Njemačka za cilj ima podići prag odlaska u starosnu mirovinu, stoga od 2031. godine stanovnici ove države u mirovinu odlaze s 67 godina.

4.2. Usporedba mirovinskih fondova Republike Hrvatske i odabranih zemalja Europske unije

U svakoj zemlji mirovinski sustavi drugačije su regulirani. U ovom dijelu rada prikazana je regulacija investiranja mirovinskih fondova, odnosno prikazani su podaci koliko odabrane zemlje, ali i Hrvatska mogu ulagati u određenu kategoriju. Nadalje, navedeni su statistički podaci te podaci raspodjele imovine.

4.2.1. Regulacija investicija mirovinskih fondova

Svaka zemlja ima ograničenje portfelja ulaganja mirovinskih fondova. Iz ovih prikazanih ograničenja zaključuje se koja zemlja je sklonija većem riziku, a koja nije. U ovom dijelu rada prikazuju se portfelji ulaganja prethodno navedenih zemalja (grafikon 1, 2, 3, 4, 5).

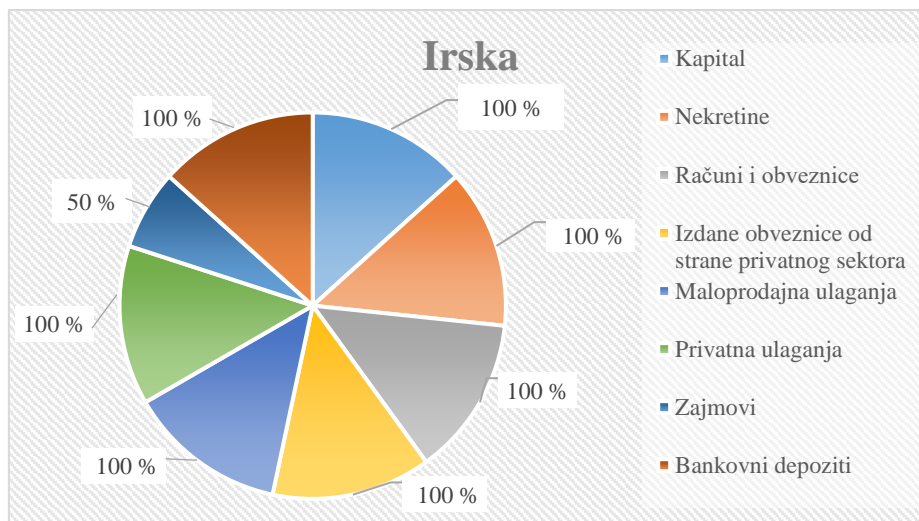

Grafikon 1 Ograničenje ulaganja mirovinskih fondova Grčke

Izvor: izrada autora prema podacima OECD-a (2021). Dostupno na:

<https://www.oecd.org/daf/fin/private-pensions/2021-Survey-Investment-Regulation-Pension-Funds-and-Other-Pension-Providers.pdf>

Grafikon 1 prikazuje ograničenje ulaganja Grčkog mirovinskog fonda. Iz prikaza je vidljivo kako nema ograničenja ulaganja kod bankovnih depozita, maloprodajnih ulaganja te računa i obveznica. Najmanje ograničeno ulaganje je u kapital (70 %) i izdane obveznice od strane privatnog sektora (70 %). U Grčkoj se ne smije ulagati u zajmove, dok je najmanji postotak ulaganja u privatna ulaganja (5 %). Grčka svoje ulaganje oprezno regulira pomoću prikazanih ograničenja kako ne bi došlo do velikih gubitaka ulaganjem sredstava.

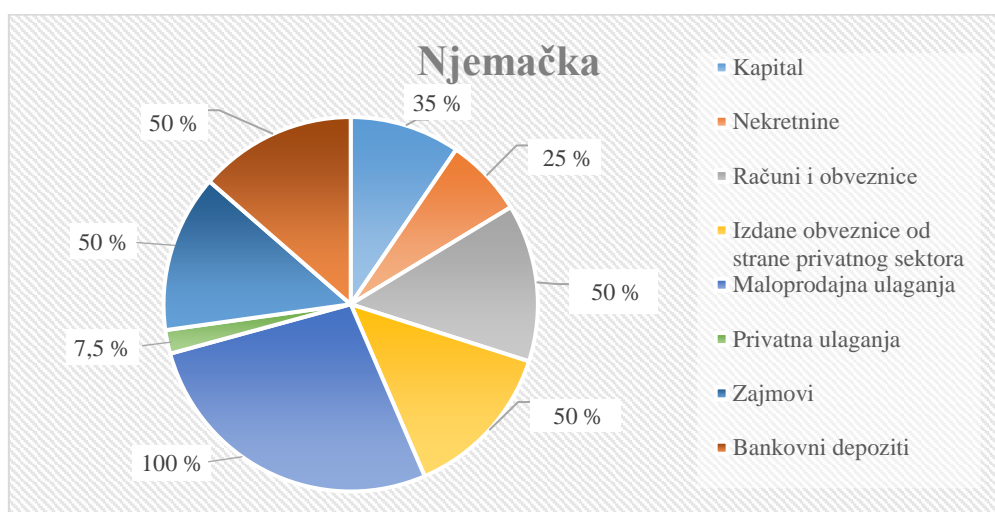

Grafikon 2 Ograničenje ulaganja mirovinskih fondova Irske

Izrada: izrada autora prema podacima OECD-a (2021). Dostupno na:

<https://www.oecd.org/daf/fin/private-pensions/2021-Survey-Investment-Regulation-Pension-Funds-and-Other-Pension-Providers.pdf>

Grafikon 2 prikazuje ograničenje ulaganja kod Irske. Iz prikaza može se uočiti kako Irska nema velikih ograničenja što se tiče mirovinskih fondova. Jedino ograničenje koje ima odnosi se na zajmove u koje se može ulagati 50 %. U sve ostale kategorije može se ulagati do 100 %. Iz navedenog je vidljivo kako je Irska sklona riziku, pošto nema velikih ograničenja za ulaganje u mirovinske fondove, što znači da njezin portfelj ulaganja mirovinskih fondova znatno rizičniji nego kod prethodno prikazane zemlje Grčke.

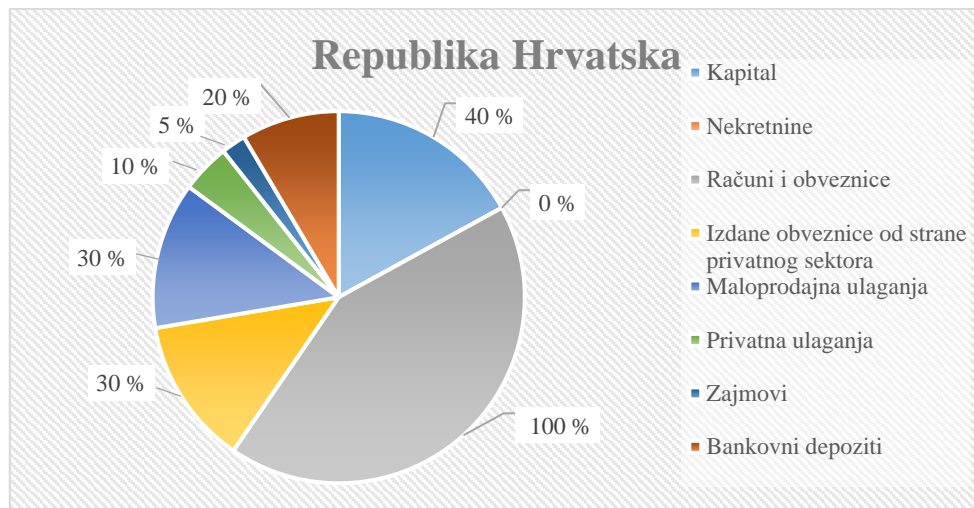

Grafikon 3 Ograničenje ulaganja mirovinskih fondova Njemačke

Izvor: izrada autora prema podacima OECD-a(2021). Dostupno na:

<https://www.oecd.org/daf/fin/private-pensions/2021-Survey-Investment-Regulation-Pension-Funds-and-Other-Pension-Providers.pdf>

Njemačka što se tiče mirovinskih fondova nema ograničenje u kategoriji maloprodajna ulaganja. Najmanje ograničenje ima kod bankovnih depozita, zajmova, izdanih obveznica od strane privatnog sektora, računa i obveznica, u iznosu od 50 %. Najveće ograničenje ima kod privatnih ulaganja, u postotku od 7,5 %. U kapital je dozvoljeno ulagati 35 %, dok su ulaganja u nekretnine ograničena na 25 %. Iz navedenih ograničenja proizlazi kako Njemačka oprezno ulaže, odnosno raspolaže svojim mirovinskim fondom.

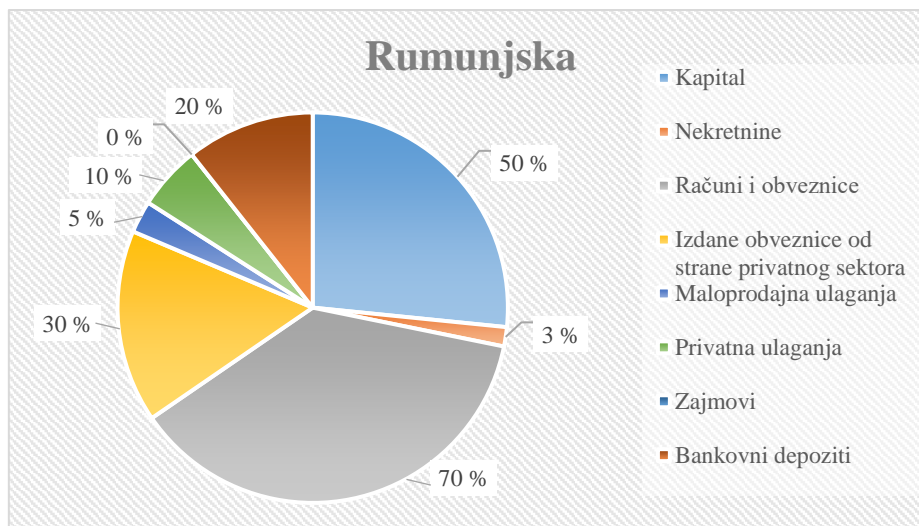

Grafikon 4 Ograničenje ulaganja mirovinskih fondova Republike Hrvatske

Izvor: izrada autora prema podacima OECD-a (2021). Dostupno na:

<https://www.oecd.org/daf/fin/private-pensions/2021-Survey-Investment-Regulation-Pension-Funds-and-Other-Pension-Providers.pdf>

Hrvatska nema ograničenja u kategoriji računi i obveznice. Najmanje ograničenja ima kod ulaganja u kapital (40 %), a nakon toga najmanje ograničenja ima kod izdanih obveznica od strane privatnog sektora (30 %), maloprodajna ulaganja (30 %) i bankovnog depozita (20 %). U Hrvatskoj ne smije se ulagati u nekretnine. A najveća ograničenja su kod zajmova (5 %), privatnih ulaganja (10 %). Hrvatska ograničenjima je smanjila mogućnost velikih gubitaka od ulaganja mirovinskih fondova.

Grafikon 5 Ograničenje ulaganja mirovinski fondova Rumunjske

Izvor: izrada autora prema podacima OECD-a (2021). Dostupno na:

<https://www.oecd.org/daf/fin/private-pensions/2021-Survey-Investment-Regulation-Pension-Funds-and-Other-Pension-Providers.pdf>

Rumunjska ima u svim kategorijama ograničenja, no najmanje ograničenja ima kod računa i obveznica (70 %) i kapitala (50 %). Ulaganja u zajmove nisu dopuštena, a najveća ograničenja su kod maloprodajna ulaganja (5 %) i privatna ulaganja (10 %). U izdane obveznice od strane privatnog sektora može ulagati do 30 %, a u bankovne depozite do 20 %. Rumunjska kao i sve ostale zemlje, osim Irske, ograničila je ulaganja kako bi smanjila velike gubitke.

4.2.2. Statistika mirovinskih fondova

Mirovinski fondovi unazad nekoliko godina imaju odgovorne strategije ulaganja sredstava. U drugom stupu, PensionEurope (2020) navodi kako vrijednost imovine mirovinskih fondova iz drugog stupa iznosi 4.000 milijarda eura. U izvješću je navedeno kako drugi stup broji 68 milijuna članova te 29 milijuna korisnika. U sljedećim tablicama (tablica 1 i 2) biti će prikazani brojevi mirovinskih fondova i njihova imovina te članovi i korisnici mirovina iz navedenog izvješća.

Tablica 1 Broj i imovina mirovinskih fondova

Zemlja	Broj mirovinskih fondova	Imovina (iznos u milijardama, Euro)
Grčka	n.p	n.p
Irska	72.710	143.30
Njemačka	165	206.30
Republika Hrvatska	12	13.23
Rumunjska	7	10.20
Ukupno	72.894	373.03

Izvor: izrada autora prema podacima PensionsEurope (2020). Dostupno na:

<https://www.pensionseurope.eu/system/files/PensionsEurope%20Pension%20Funds%20Statistics%20and%20Trends%20-%20March%202020.pdf>

Tablica 1 prikazuje broj i imovinu mirovinskih fondova odabranih zemalja te su navedeni podaci iz 2018. godine. Iz prikazanih podataka u stupcu 'Broj mirovinskih fondova', vidi se kako Irska ima najveći broj mirovinskih fondova i to čak 72.710 fondova, dok je sljedeća najveća zemlja s brojem mirovinskih fondova Njemačka koja ima 165 fondova. Najmanji broj mirovinskih fondova, samo njih 7 ima Rumunjska, dok Hrvatska ima 12 mirovinskih fondova. Ukupan iznos sa svim zemljama koje su bile uključene u istraživanje PensionsEurope, broj mirovinskih fondova iznosi 103.698. Ukupan broj kod navedenih zemalja u tablici 1 iznosi 72.894 mirovinskih fondova. Stoga, iz navedenih podataka vidljivo je kako najveći broj, od svih promatranih zemalja koje su uključene u istraživanje, ima Irska.

Drugi stupac u tablici 1 odnosi se na imovinu mirovinskih fondova. Najveću imovinu ima Njemačka (206,30 milijardi eura) dok Irska, koja ima najveći broj mirovinskih fondova, ima imovinu u visini od 143,30 milijardi eura. Najmanju imovinu ima Rumunjska u iznosu od 10,20 milijardi eura, a Hrvatska ima nešto višu, u iznosu od 13,23 milijardi eura. PensionsEurope navodi podatak da ukupna imovina, kod svih promatranih zemalja koje su se istraživale, iznosi 4000,75 milijardi eura, a ukupna imovina zemalja iz tablice 1 iznosi 373,03 milijardi eura. Iz prikazanih podataka zaključeno je da je ukupna imovina tablice 1 u odnosu na ukupnu imovinu svih zemalja koje su uključene u istraživanje, relativno mala (9,32% od ukupnog broja imovine fonda) u odnosu na ukupan broj mirovinskih fondova iz tablice 1 (70,29% od ukupnog broja mirovinskih fondova).

Tablica 2 Broj članova i korisnika mirovinskih fondova

Zemlja	Broj članova	Broj korisnika
Grčka	n.p.	n.p.
Irska	454.340	750.000
Njemačka	8.781.723	1.733.890
Republika Hrvatska	1.936.261	n.p.
Rumunjska	7.250.299	18.999
Ukupno	18.422.623	2.502.889

Izvor: izrada autora prema podacima PensionsEurope (2020). Dostupno na:

<https://www.pensionseurope.eu/system/files/PensionsEurope%20Pension%20Funds%20Statistics%20and%20Trends%20-%20March%202020.pdf>

U tablici 2 prikazan je broj članova i broj korisnika mirovinskih fondova. Kod promatranih zemalja, vidljivo je kako Njemačka ima najveći broj članova i to njih 8.781.723, dok je broj korisnika mirovinskih fondova 1.733.890. Iz ovih podataka vidljivo je kako je jako mali broj korisnika, odnosno umirovljenika, u odnosu na broj članova. Omjer broja članova i korisnika za Njemačku je 5,04. Ovaj omjer ukazuje da 5 radnika radi za jednu mirovinu. Sljedeća zemlja koja ima veliki broj članova je Rumunjska s 7.250.299, a broj korisnika mirovina iznosi 18.999. Rumunjska također ima dobar omjer broja članova i korisnika. Irska ima najmanji broj članova, njih 454.340, ali broj korisnika je puno veći od samog broja članova, a on iznosi 750.000.

4.2.3. Raspodjela imovine mirovinskih fondova

U ovom dijelu prikazana je raspodjela imovine mirovinskih fondova Grčke, Irske, Njemačke, Hrvatske i Rumunjske po određenim kategorijama prema ukupnoj investiciji, a to su: kapital, računi i obveznice, gotovina i depoziti te ostale kategorije. Podaci koji su prikazani u tablicama izraženi su u postotku.

Tablica 3 Raspodjela imovine mirovinskih fondova u kapitalu

Godina	2017	2018	2019.	2020.
Grčka	11,4	11,9	16,2	19,4
Irska	32,3	28,4	25,3	24,5
Njemačka	6,2	5,4	6,0	6,5
Republika Hrvatska	21,9	21,1	24,9	24,7
Rumunjska	23,0	20,1	25,0	24,8

Izvor: izrada autora prema podacima OECD-a (2018 – 2021). Dostupno na:

<https://www.oecd.org/finance/private-pensions/pensionmarketsinfocus.htm>

Tablica 3 prikazuje raspodjelu imovine mirovinskih fondova u kapitalu. Grčka ima iz godine u godinu porast postotka ulaganja u kapital. U 2019. godini bilježi nagli porast u odnosu na prethode dvije godine, a također bilježi veći porast u 2020. godini. U razdoblju od 2017. godine do 2020. godine bilježi rast ulaganja mirovinskih fondova u kapital od 8 % . Irska, od svih navedenih zemalja, ima najveći postotak ulaganja u kapital. Irska jedina ima konstantno smanjenje ulaganja, tako u 2017. godini ulaže 32,3 %, dok u 2020. godini njezino ulaganje pada na 24,5 %. U promatranom razdoblju Njemačka ima najmanji postotak ulaganja u kapital koji iznosi 5,4 %, dok se u 2020. godini on povećao na 6,5 % ulaganja u kapital. Hrvatska u 2018. godini ulaže u kapital 21,1 %, dok u 2019. godini povećava svoje ulaganje na 24,9 %, odnosno za 3,8 %. Rumunjska je u 2018. godini smanjila ulaganja mirovinskih fondova u kapital za 2,9 %. U 2019. godini ulaže u kapital u iznosu od 25,0 %, dok je u 2020. godini smanjila ulaganja na 24,8 %.

Tablica 4 Raspodjela imovine mirovinskih fondova u računima i obveznicama

Godina	2017	2018	2019.	2020.
Grčka	58,7	54,7	51,7	45,3
Irska	40,9	41,9	45,6	45,1
Njemačka	50,1	49,1	48,9	47,7
Republika Hrvatska	73,4	71,8	70,8	70,4
Rumunjska	68,3	71,7	71,3	73,8

Izvor: izrada autora prema podacima OECD-a (2018 – 2021). Dostupno na:

<https://www.oecd.org/finance/private-pensions/pensionmarketsinfocus.htm>

Tablica 4 prikazuje raspodjelu imovine mirovinskih fondova u računima i obveznicama. Grčka iz godine u godinu smanjuje ulaganje u račune i obveznice. Tako da u 2017. godini ima ulaganje u iznosu od 58,7 %, dok u 2020. godini ulaganje u račune i obveznice iznosi 45,3 %. Svoje ulaganje je smanjila za 13,4 % u promatranom razdoblju. Irska povećava ulaganja u ovoj kategoriji. U 2017. godini je uložila 40,9 %, dok je u 2020. godini uložila 45,1 % što ukazuje na povećanje od 4,2 %. Njemačka iz godine u godinu smanjuje ulaganje u račune i obveznice, u 2017. godini uložila je 50,1 %, dok je u 2020. godini uložila 47,7 % mirovinskih fondova. Hrvatska također bilježi pad ulaganja u račune i obveznice. U 2017. godini ulagala je 73,4%, a u 2020. uložila je 70,4 %. Rumunjska u promatranom razdoblju bilježi rast ulaganja u ovoj kategoriji. U 2017. godini u račune i obveznice uložila je 68,3 %, dok je u 2020. godini uložila 73,8 %, što je rast u iznosu od 5,5 %.

Tablica 5 Raspodjela imovine mirovinskih fondova u gotovini i depozitima

Godina	2017	2018	2019.	2020.
Grčka	7,8	12,6	12,0	13,0
Irska	2,9	3,1	3,8	2,7
Njemačka	3,7	4,4	3,9	3,0
Republika Hrvatska	4,4	6,4	2,1	4,1
Rumunjska	8,7	8,1	3,6	1,2

Izvor: izrada autora prema podacima OECD-a (2018 – 2021). Dostupno na:

<https://www.oecd.org/finance/private-pensions/pensionmarketsinfocus.htm>

U tablici 5 prikazani su postotci raspodjele imovine mirovinskih fondova u gotovini i depozitima. Grčka u 2018. godini postotak ulaganja iznosi 12,6 % te u odnosu na 2017. godinu Grčka je uložila 7,8 % te se vidi popriličan porast ulaganja u gotovini i depozitima. Irska bilježi svake godine porast ulaganja te je najveći postotak ulaganja bio u 2019. godini, a iznosio je 3,8 %. Sljedeće, 2020. godine, Irska bilježi pad ulaganja u iznosu od 7 %. Njemačka u promatranom razdoblju najveće ulaganje u gotovinu i depozite ima u 2018. godini, a ono iznosi 4,4 %. Od 2018. godine bilježi uzastopan pad u ovoj kategoriji raspodjele imovine. Hrvatska ima popriličnu razliku u dvije godine. U 2018. godini postotak ulaganja u gotovini i depozitima

iznosio je 6,4 %, dok već sljedeće godine on iznosi 2,1 %. Rumunjska, također kao i Hrvatska ima veliku razliku kod ulaganja u ovoj kategoriji. U 2018. godini postotak ulaganja iznosi 8,1 %, dok za dvije godine, odnosno u 2020. godini postotak ulaganja iznosi najmanje u cijelom promatranom razdoblju (1,2 %).

Tablica 6 Raspodjela imovine mirovinskih fondova u ostalim kategorijama

Godina	2017	2018	2019.	2020.
Grčka	1,3	1,8	1,5	0,2
Irska	23,9	26,6	25,3	27,7
Njemačka	40,0	41,1	41,2	42,9
Republika Hrvatska	0,3	0,6	2,2	0,8
Rumunjska	0,1	0,1	0,1	0,2

Izvor: izrada autora prema podacima OECD-a (2018 – 2021). Dostupno na:

<https://www.oecd.org/finance/private-pensions/pensionmarketsinfocus.htm>

Tablica 6 prikazuje raspodjelu imovine mirovinskih fondova u ostalim kategorijama. Grčka ima mali postotak ulaganja u ostale kategorije, a najmanji postotak je u 2020. godini te on iznosi 0,2 %. Irska je u 2018. godini povećala postotak ulaganja te on iznosi 26,6 %, ali se on smanjuje u sljedećoj godini te iznosi 25,3 %. U 2020. godini iznosi 27,7 % te je ovo najveći postotak ulaganja u ostalim kategorijama u promatranom razdoblju. Njemačka iz godine u godinu povećava svoja ulaganja u ostale kategorije te ono u 2020. godini iznosi 42,9 %. Hrvatska ima iznimno mali postotak ulaganja u ostale kategorije, a najveći postotak iznosi u 2019. godini, a iznosi 2,2 %.

5. Rasprava

U radu je detaljno opisan mirovinski sustav Hrvatske, a u istraživačkom dijelu rada navedene su samo osnovne karakteristike mirovinskog sustava odabranih zemalja Europske unije, Njemačke, Irske, Grčke i Rumunjske. Za dvije razvijene države uzete su Njemačka i Irska, a za dvije manje razvijene države uzete su Grčka i Rumunjska, kako bi se mogli usporediti sustavi ulaganja mirovinskih fondova navedenih država i Hrvatske. Ustanovljeno je kako sve navedene zemlje imaju slične mirovinske sustave. Njemačka, Irska i Rumunjska mirovinski sustav temelje na tri stupa kao i Hrvatska, dok se Grčki mirovinski sustav dijeli na četiri dijela. Dob za mirovinu u svim zemljama nije previše različita. Prema kriteriju godina života za ostvarenje prava odlaska u starosnu mirovinu prednjači Rumunjska čiji muškarci moraju navršiti 65 godina kako bi mogli ostvariti starosnu mirovinu, dok žene starosnu mirovinu ostvaruju sa 60 godina i 8 mjeseci života. Nakon Rumunjske slijedi Hrvatska u kojoj se starosna mirovina i kod muškaraca i kod žena ostvaruje sa 65 godina. Nadalje, u Irskoj se starosna imovina ostvaruje sa 66 godina. Kod Grčke dob za umirovljenje iznosi 67 godina ili osoba mora ispuniti uvjet od 40 godina radnog staža kako bi stekla pravo odlaska mirovinu sa 62 godine života. Njemačka u cilju ima podići dob za odlazak u mirovinu sa 65 godina na 67 godina, a to će postići tako da svaki mjesec u razdoblju od 2012. godine i 2031. godine povećava odlazak u mirovinu za jedan mjesec.

Svaka zemlja prema svojim mogućnostima nastoji napraviti portfelj ulaganja svog mirovinskog fonda kako bi svojem stanovništvu omogućila lagodniji život. Taj portfelj mora biti dobro raspoređen kako bi sredstva koje se ulažu u njega donijela što veći profit uz što manji rizik. Grčka u svom portfelju nema ograničenja ulaganja u bankovne depozite, račune i obveznice te maloprodajna ulaganja, dok u zajmove ima zabranu ulaganja. Irska je svoj portfelj izgradila tako da jedino ograničenje za ulaganje mirovinskih sredstava ima u zajmove, a u sve ostale kategorije može ulagati u cijelom iznosu. Njemačka je svoj portfelj izgradila na načina da se u svaku kategoriju može ulagati, a najveće ograničenje je postavila na privatnim ulaganjima, dok za maloprodajna ulaganja nema ograničenja. Hrvatska u svom portfelju jedino nije ograničila ulaganja u račune i obveznice, no ima zabranu ulaganja u nekretnine dok u zajmove ima najveće ograničenje. Rumunjska je svoj portfelj izgradila tako da za svaku kategoriju ima ograničenje. Najmanje ograničenje ima za kategoriju račun i obveznice, a najveće ograničenje ima za ulaganje u nekretnine i maloprodajna ulaganja. Zabranu ulaganja svojih sredstava ima za zajmove. Iz navedenih podataka koji su prikazani u grafikonima (grafikon 1, 2, 3, 4, 5) za svaku zemlju pojedinačno, lakše se može predočiti o rizičnosti svakog portfelja. Najrizičnije složeni

portfelj je onaj Irske jer ona ima samo jedno ograničenje ulaganja i to u zajmove. Iz toga se zaključuje da se ulaganjem u različite kategorije, koje nemaju ograničenja, mogu ostvariti najveći dobitci, ali također i najveći gubitci koji se očituju kroz ulaganja u složene portfelje svake države. Sljedeća po rizičnosti je Grčka. Ona, kako je navedeno, nema ograničenja za tri kategorije te za još dvije kategorije ima ograničenje ulaganja na 70 %. Grčka u kreiranju svog portfelja se ipak željela zaštititi od određenog rizika gubitka, no također ostavila je dovoljno prostora za ulaganje i ostvarivanje dobiti. Njemačka se, kada se promatra svih pet zemalja nalazi se u sredini po slaganju svoga portfelja ulaganja. Ona pri slaganju svog portfelja oprezno birala postotke ulaganja u kategorije. To se može zaključiti prema tome što je ograničila ulaganje na 50 % za četiri kategorije, a to su: bankovni depoziti, zajmovi, izdane obveznice od strane privatnog sektora te računi i obveznice. Nema zabranu ulaganja u niti jednu kategoriju, u jednu kategoriju (maloprodajna ulaganja) nema ograničenja, a najveće ograničenje od 7,5 % ima za privatna ulaganja. Hrvatska, po rizičnosti slaganja portfelja, dolazi poslije Njemačke. Svoje ulaganje mirovinskih fondova je ograničila na manje postotke u odnosu na ostale promatrane zemlje. Kao što je navedeno, u jednoj kategoriji nema ograničenja (računi i obveznice), u nekretnine ne smije ulagati, a u zajmove ima ograničenje ulaganja od 5 %. U svim ostalim kategorijama postotak ulaganja kreće se od 10 % do 40 %. Od svih pet promatranih država zaključuje se kako Rumunjska ima najmanje rizičan portfelj. Ona je u svakoj kategoriji ograničila ulaganja te joj najveće ulaganje u postotku iznosi 70 % u račune i obveznice. Kada se promatra samo Irska i Rumunjska vidi se velika razlika spremnost države na rizik. Rumunjska si je svojim ograničenjima smanjila rizik od gubitka, ali opet smanjila si je i visinu moguće ostvarene dobiti. Može se zaključiti kako Rumunjska vlast nije sklona riziku kao Irska koja praktički nema ograničenja ulaganja.

Kada se promatra statistika mirovinskih fondova vidljivo je da postojanje velikog broja mirovinskih fondova u nekoj zemlji, ne znači ujedno i najveću ukupnu imovinu. Navedeno se može vidjeti iz primjera Irske koja broji 72.710 mirovinskih fondova, a njihova imovina iznosi 143.30 milijardi eura. Nasuprot Irske je Njemačka koja ima 165 mirovinskih fondova, a njihova imovina vrijedi 206.30 milijardi eura. Kada se promatra odnos broja članova i korisnika mirovinskih fondova vidljivo je kako Irska ima puno više korisnika koji iznosi 750.000 u odnosu na broj članova 454.340. Najbolji omjer broja članova i broja korisnika ima Rumunjska. Ona broji 7.250.299 članova mirovinskih fondova, dok broj korisnika iznosi 18.999.

U dijelu raspodjele imovine mirovinskih fondova prikazani su podaci za raspodjelu imovine u kapital, račune i obveznice, gotovinu i depozite te ostale kategorije. Kod raspodjele imovine u

kapital može se vidjeti kako je u 2017. godini najveći postotak ulaganja imala Irska od 32,3 %, a sljedeća po najvećem postotku u istoj godini bila je Rumunjska u iznosu od 23 %. Dok je Njemačka u 2017. godini imala najmanji iznos ulaganja i to od 6,2 %. U promatranom razdoblju, od 2017. godine do 2020. godine, se vidi kako je Irska postepeno smanjivala postotak ulaganja u kapital. Stoga, u 2020. godini najveći postotak ulaganja imala je Rumunjska 24,8 %, a postotak ulaganja Irske te godine iznosio je 24,5 %. Zadnje promatrane godine isti postotak, samo različiti promil imali su Irska, Hrvatska i Rumunjska. Njemačka i dalje ima najmanji postotak ulaganja od 6,5 %. Kada se uspoređuju postoci ulaganja i ograničenja koja je svaka država donijela, Irska u ovu kategoriju nema ograničenja ulaganja te postotak u 2020. godini, koji iznosi 24,5 %, nije veliki postotak. Grčka koja u zadnjoj godini koja se promatra također nema veliki postotak u odnosu na ograničenja. Iako Njemačka, kada se gleda ukupni postotak u usporedbi s ostalim promatranim zemljama ima najmanji postotak ulaganja, ona ima ograničenje ulaganja u kapitala 35 %, te se može zaključiti da je postotak ulaganja u skladu s ograničenjem. Hrvatska ograničenje ulaganja u kapital ima 40 %, a u 2020. godini uložila je 24,7 %. Rumunjska je ograničila ulaganje u kapital na 50 %, iako je smanjila ulaganje u promatranom razdoblju, i dalje u odnosu na ograničenje ima veći postotak.

Sljedeća raspodjela imovine u OECD-ovom izvješću odnosi se na račune i obveznice. Iz prikazane tablice 4 vidi se kako Grčka, Irska i Njemačka imaju slične postotke ulaganja. Također se može vidjeti kako su Rumunjska i Irska u promatranom razdoblju povećale ulaganja, dok su ostale tri smanjile ulaganje u ovu kategoriju. Kada se ulaganja u račune i obveznice uspoređuju s ograničenjima Grčke, Irske i Hrvatske nema ograničenja ulaganja te od njih tri jedina Hrvatska ima veliki postotak ulaganja od 70,4 %.

Kada se promatra kategorija ulaganja u gotovinu i depozite najveće ulaganje ima Grčka u iznosu od 13 %, dok najmanje ima Irska 2,7 %. Iz navedenog kako promatrane države ne ulažu puno sredstava u gotovinu i depozite kao primjerice u račune i obveznice. Kada se promatraju raspodjela imovine u ostala ulaganja zaključuje se kako većina država ima veoma mali postotak ulaganja u ostale kategorije. U zadnjoj promatranom godini taj je postotak za Grčku, Hrvatsku i Rumunjsku iznosio ispod 1 % ulaganja u ostale kategorije. Irska i Njemačka imaju veliku razliku od ostalih zemalja. Irska ulaže, u zadnjoj 2020. godini, 27,7 %, dok Njemačka ima najveći postotak od 42,9 %. Kada se postotak ostalih ulaganja promatra kroz ograničenja, vidljivo je kako svaka država poštuje svoja ograničenja. Irska nema ograničenja ulaganja, stoga ne čudi veći postotak ulaganja u ostale kategorije. Njemačka iako ima dosta ograničenja u svom

portfelju ulaganja ima iznimno visoki postotak, posebice kada se ona promatra u odnosu na Irsku koja nema ograničenja.

Kada se promatraju cjelokupna ulaganja i ograničenja zaključeno je kako Irska koja nema ograničenja pomno odabire iznose koje će uložiti u određenu kategoriju kako ne bi došlo do velikih gubitaka. Njemačka je, kako je navedeno, pri slaganju portfelja omogućila ulaganje u sve kategorije uz određena ograničenja te je ulagala u skladu s postavljenim ograničenjima. Njemačka je najveću razliku u odnosu na ostale promatrane zemlje imala kod ulaganja u kapital i ostalim kategorijama. Ustanovljeno je kako svaka država promatrana u ovom radu ulaže u skladu s ograničenjima koja je postavila.

6. Zaključak

Mirovinski sustav je bitan za svaku državu pa tako i za Republiku Hrvatsku. Zbog toga je zabrinjavajući podatak da 1,2 zaposlenika rade za samo jednu mirovinu. Taj podatak ukazuje na to kako se mirovine također isplaćuju i iz državnog proračuna. Navedena razlika bila je puno veća prije 20-ak godina, no odlazak stanovništva iz zemlje, siva ekonomija, i starenje stanovništva dovelo je do ovakve situacije. Zbog ovog podatka, ljudi bi trebali razmišljati o svojoj mirovini, posebice mlađe dobne skupine koje su na početku svoje poslovne karijere. Još jedan problem kod financiranja trenutnih mirovina je taj što se svi prikupljeni doprinosi koriste za sadašnje mirovine. Država bi trebala poticati stanovništvo na ulaganje u treći mirovinski stup uz pomoć većih poticaja. Također je bitno da se država pobrine da mladima osigura radna mjesta kako bi ostali u državi i plaćali doprinose koji su potrebni za financiranje mirovinskog sustava.

Kada se promatra usporedba mirovinskih sustava Hrvatske i ostalih zemalja (Irska, Njemačka, Grčka i Rumunjska), oni su veoma slični. Mirovinski sustavi četiri države, Irske, Njemačke, Rumunjske i Hrvatske temelje se na tri stupa mirovinskih fondova, dok se samo u Grčkoj mirovinski fond podijeljen je na četiri dijela. Kada se promatra dob odlaska u starosnu mirovinu, u ovih pet država ona je također slična. Raspon dobi odlaska je od 60 do 67 godina. Što se tiče broja i imovine mirovinskih fondova, najveći broj ima Irska, dok Njemačka, koja ima znatno manji broj mirovinskih fondova, ima veći iznos imovine od Irske. Kada se promatra omjer broja članova i korisnika mirovinskih fondova, najbolji omjer imaju Njemačka i Rumunjska, dok lošiji omjer ima Irska. Kako je prethodno navedeno u Hrvatskoj 1,2 radnika rade za jednu mirovinu, navedeni omjer se treba povećati jer ako se nastavi trend smanjivanja omjera sve će veći teret pasti na građane i državu. Kada se promatraju portfelji ulaganja, svaka država portfelj ulaganja je postavila u skladu s njihovom preferencijom rizika. Iako svaka država ima različito složeni portfelj ulaganja mirovinskih fondova, postotak raspodjele imovine Hrvatske u svakoj kategoriji se podudara s jednom ili više država koje su bile uključene u ovaj rad. Država koja je otvorena prema riziku je Irska jer nema velika ograničenja, dok je najmanje rizičniji portfelj napravila Rumunjska. Kod raspodjele imovine mirovinskih fondova mogle su se vidjeti sličnosti ulaganja u svim kategorijama, no u svakoj kategoriji barem je jedna država odstupala u postotku ulaganja od ostalih.

U istraživanju ograničenje se pojavilo samo kod prikupljanja podataka na stranicama PensionsEurope, odnosno kod podnaslova 4.2.2. Statistika mirovinskih fondova. Ograničenje

se odnosi na podatke koji su dostupni, odnosno zastarjelost podataka. Iako je izvješće objavljeno u 2020. godini, neki podaci koji su bili potrebni za pisanje istraživačkog dijela rada su iz 2018. godine.

Na samom kraju može se zaključiti kako Hrvatska svoj mirovinski sustav ima slično izgrađen kao ostale promatrane države. Iako svaka promatrana država u ovome radu ima različita ograničenja portfelja ulaganja, kada se promatra postotak raspodjele imovine prema navedenim ograničenjima, oni su vrlo slični.

Literatura

1. Bejaković, P. (2011). *Mirovinski sustav u RH - problemi i perspektiva*. Institut za javne financije. Dostupno na: <http://www.ijf.hr/upload/files/file/AMS/zbornik.pdf> [pristupljeno: 09. travnja 2022.]
2. Bežovan, G. (2019). *Evaluacija procesa privatizacije mirovinskog sustava u Hrvatsko*, Revija za socijalnu politiku, 26(1), 1-35.
3. Državni zavod za statistiku (2022). Prirodno kretanje stanovništva. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/hr/> [pristupljeno: 03. srpnja 2022.]
4. European Commission (2018). The 2018 Pension Adequacy Report: current and future income adequacy in old age in the EU. Country profiles. Volume II. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8085&furtherPubs=yes> [pristupljeno: 13. svibnja 2022.]
5. HANFA (2022). Djelokrug i nadležnost. Dostupno na: <https://www.hanfa.hr/o-nama/djelokrug-i-nadleznost/> [pristupljeno: 12. svibnja 2022.]
6. HANFA (2019). Mirovinski sustav. Dostupno na: <https://www.hanfa.hr/media/4135/za-web-mirovinski-sustav-2019-2.pdf> [pristupljeno: 22. veljače 2022.]
7. HANFA (2022). O nama. Dostupno na: <https://www.hanfa.hr/o-nama/#> [pristupljeno: 12. svibnja 2022.]
8. Hrvatski zavod za javno zdravstvo (2020). Prirodno kretanje u Hrvatskoj u 2019. godini. Dostupno na: https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2020/08/Prirodno_kretanje_2019_030920.pdf [pristupljeno: 03. srpnja 2022.]
9. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (2022). Djelatnost i ustrojstvo. Dostupno na: <https://www.mirovinsko.hr/hr/djelatnost-i-ustrojstvo/36> [pristupljeno: 12. svibnja 2022.]
10. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (2022). O HZMO-u. Dostupno na: <https://www.mirovinsko.hr/hr/o-hzmo-u-210/210> [pristupljeno: 12. svibnja 2022.]
11. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (2022). Povijesni pregled. Dostupno na: <https://www.mirovinsko.hr/hr/povijesni-pregled/38> [pristupljeno: 24. ožujka 2022.]
12. Hrvatsko mirovinsko osiguravajuće društvo (2022). O nama. Dostupno na: <https://hrmod.hr/o-nama/> [pristupljeno: 12. svibnja 2022.]
13. OECD (2022). About. Dostupno na: <https://www.oecd.org/about/members-and-partners/> [pristupljeno: 28. lipnja 2022.]

14. OECD (2021). Annual survey of investment regulation of pension funds and other pension providers. Dostupno na: <https://www.oecd.org/daf/fin/private-pensions/2021-Survey-Investment-Regulation-Pension-Funds-and-Other-Pension-Providers.pdf> [pristupljeno: 29. svibnja 2022.]
15. OECD (2021). Pension markets in focus. Dostupno na: <https://www.oecd.org/finance/private-pensions/pensionmarketsinfocus.htm> [pristupljeno: 14. svibnja 2022.]
16. OECD (2020). Pension markets in focus. Dostupno na: <https://www.oecd.org/finance/private-pensions/pensionmarketsinfocus.htm> [pristupljeno: 14. svibnja 2022.]
17. OECD (2019). Pension markets in focus. Dostupno na: <https://www.oecd.org/finance/private-pensions/pensionmarketsinfocus.htm> [pristupljeno: 14. svibnja 2022.]
18. OECD (2018). Pension markets in focus. Dostupno na: <https://www.oecd.org/finance/private-pensions/pensionmarketsinfocus.htm> [pristupljeno: 14. svibnja 2022.]
19. PBZ Croatia osiguranje (2022). Mirovinski sustav. Dostupno na: <https://www.pbzco-fond.hr/info-zona/mirovinski-sustav/1-2-3-stup> [pristupljeno: 23. veljače 2022.]
20. PBZ Croatia osiguranje (2022). Mirovinsko osiguravajuće društvo (MOF). Dostupno na: <https://www.pbzco-fond.hr/info-zona/mirovinski-sustav/mirovinsko-osiguravajuce-drustvo-mod/> [pristupljeno: 12. svibnja 2022.]
21. PensionsEurope (2020). Pension funds statistics and trends. Dostupno na: <https://www.pensionseurope.eu/system/files/PensionsEurope%20Pension%20Funds%20Statistics%20and%20Trends%20-%20March%202020.pdf> [pristupljeno: 04. lipnja 2022.]
22. Puljiz, V. (2007). *Hrvatski mirovinski sustav: korijeni, evolucija i perspektive*, Revija za socijalnu politiku, 14(2), 163-192.
23. Raiffeisen istraživanja (2014). Prošlost, sadašnjost i budućnost mirovinskog sustava u RH. Dostupno na: https://www.rmf.hr/UserDocsImages/dokumenti/vijesti/2014/Proslost_sadasnjost_i_buducnost_mirovinskoga_sustavauRH.pdf [pristupljeno: 12. svibnja 2022.]
24. Raiffeisen mirovinski fondovi (2022). Dobrovoljna mirovinska štednja. Dostupno na: <https://www.rmf.hr/dobrovoljna-mirovinska-stednja-364/364> [pristupljeno: 05. ožujka 2022.]

25. Raiffeisen mirovinski fondovi (2022). Prošlost, sadašnjost i budućnost mirovinskog sustava u RH 16.12.2014. Dostupno na: <https://www.rmfm.hr/proslost-sadasnjost-i-buducnost-mirovinskoga-sustava-u-rh/238> [pristupljeno: 11. svibnja 2022.]
26. Središnji registar osiguranika (2022). O REGOS-u. Dostupno na: <https://regos.hr/o-regosu/uvod> [pristupljeno: 12. svibnja 2022.]
27. The World Bank (2022). GDP per capita (current US\$) – European Union. Dostupno na: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=EU&most_recent_value_desc=true [pristupljeno: 04. srpnja 2022.]
28. Udruga društava za upravljanje mirovinskim fondovima i mirovinskih osiguravajućih društava – UMFO (2022). Dobrodošli u svijet mirovina. Dostupno na: <https://www.mirovinskifondovi.hr/> [pristupljeno: 22. veljače 2022.]
29. Udruga društava za upravljanje mirovinskim fondovima i mirovinskih osiguravajućih društava – UMFO (2022). Većina mladih misli da bi se za mirovinu trebali pobrinuti odmah nakon zaposlenja. Dostupno na: <https://www.mirovinskifondovi.hr/vijesti/milenijci-racunaju-na-financijsku-pomoc-roditelja/> [pristupljeno: 04. srpnja 2022.]
30. Ured za strategiju razvitka Republike Hrvatske (2002). Hrvatska u 21. stoljeću: Mirovinski sustav i socijalna skrb. Zagreb.
31. Zakon o mirovinskom osiguranju (2022). Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/91/Zakon-o-mirovinskom-osiguranju> [pristupljeno: 12. svibnja 2022.]

Popis grafikona

Grafikon 1 Ograničenje ulaganja mirovinskih fondova Grčke	23
Grafikon 2 Ograničenje ulaganja mirovinskih fondova Irske	24
Grafikon 3 Ograničenje ulaganja mirovinskih fondova Njemačke.....	24
Grafikon 4 Ograničenje ulaganja mirovinskih fondova Republike Hrvatske	25
Grafikon 5 Ograničenje ulaganja mirovinski fondova Rumunjske.....	26

Popis tablica

Tablica 1 Broj i imovina mirovinskih fondova	27
Tablica 2 Broj članova i korisnika mirovinskih fondova	28
Tablica 3 Raspodjela imovine mirovinskih fondova u kapitalu.....	29
Tablica 4 Raspodjela imovine mirovinskih fondova u računima i obveznicama	29
Tablica 5 Raspodjela imovine mirovinskih fondova u gotovini i depozitima	30
Tablica 6 Raspodjela imovine mirovinskih fondova u ostalim kategorijama	31